Horváth L. Attila mk. alezredes:

A TERRORIZMUS JELLEMZŐI[1]

A terrorizmus fogalmának meghatározása nem csupán a posztmodern korban okoz nehézséget. Olyan jelenségről van szó, amelyet történelmi kategóriának is felfoghatunk, így értelemszerűen a jellemzői, megjelenési formái és hatásai folyamatos változáson mentek keresztül. Ebből következően szinte lehetetlen minden ismérvet egy fogalmi meghatározásban összefoglalni.[2] Hasonlóan nehéz kategóriába sorolni azt is, hogy kit nevezhetünk terroristának, holott a terrorizmus valamilyen formában az emberiség történetében mindig is létezett.

Az asszaszinokat, a fojtogatókat, a zelótákat szinte minden terrorizmussal foglalkozó tanulmány említi. A szerzők nem feledkeznek el a francia forradalom éveiben kialakult állami erőszakról sem, amelyet nem másnak, mint a „Régime de la terreur"-nak, vagyis a terror uralmának hív a történettudomány. Komoly vita folyik arról, hogy korunk terrorizmusa mikor kezdődött? A modernkori terrorizmus kialakulása kétségtelenül az 1960-as évek repülőgép-eltérítéseihez köthető, ezért ezt a terminológiát is alkalmazni fogom. A legátfogóbb megközelítést e tekintetben David C. Rapoport alkalmazta, aki korunk terrorizmusának, a modern terror kezdeteit a XIX. század végéhez, az anarchizmus kialakulásához köti.[3] A szerző az azóta eltelt időszakot négy ciklusra (hullámra) osztja fel; az egyes időszakok kezdete és vége nem válik el egymástól nagyon mereven, mintegy szimbolizálva a terrorizmus sokszínűségét. Az egyes időszakok a következő megoszlásban követik egymást:

- anarchista hullám a XIX. század végétől az első világháború végéig;
- antikolonialista hullám az első világháború végétől az 1960-as évek végéig;
- az újbaloldali hullám az 1960-as évek végétől 1979-ig;
- a vallási hullám kezdete: 1979-ben az iráni iszlám forradalom és a szovjet bevonulás Afganisztánba.[4]

David C. Rapoport történelmi érvekkel alátámasztott rugalmas felosztása példát kell hogy jelentsen abban is, hogy a terrorizmus jelenségét nem lehet néhány jellemzőt kiragadva vizsgálni. Az egyes hullámok nem előzmények nélkül következtek be, napjainkban az ún. vallási hullám időszakában sem kizártak a szélsőbaloldali, vagy a szélsőjobboldali merényletek. Az 1960-as évek kezdetétől sem lehetett a terrorizmust nemzeti ügyként kezelni.[5] A terrorizmus nemzetközi értelmezését a terrorcsoportok kényszerítették ki, ezen a területen napjainkban már a globalizmus jeleit nap mint nap tapasztalhatjuk.

---

1 Részlet a szerzőnek a Zrínyi Kiadó gondozásában megjelent, A terrorizmus csapdájában című új könyvéből.

2 Varga István: Adalékok a terrorizmus kórbonctanához. Létünk. XV. évfolyam, 5. szám, 1985., 737–749.

3 Rapoport, David C.: The Four Waves of Modern Terrorism. In: Rapoport, David C. (eds). Terrorism. Critical Concepts in Political Science. Volume IV. The Fourth or Religious Wave. Routledge Taylor & Francis Group. London, New York, 2006/b 3–30.

4 Uo.

5 Tomolya János – Padányi József: A terrorizmus jelentette kihívások. Hadtudomány, 2012. 3–4. szám, 34–67.

Meghatározási nehézségek

A terrorizmus fogalmi meghatározása az 1960-as évektől kihívást jelentett a társadalomtudósoknak, biztonságpolitikai és katonai szakértőknek, valamint a terrorfenyegetettségben érintett országok politikai elitjének. Univerzális, nemzetközileg elfogadott definícióval csak úgy találkozhatunk, ha valaki önkényesen kisajátítja magának a jogot, hogy egy mindenre kiterjedő megfogalmazást próbál elfogadtatni. A próbálkozás minden bizonnyal kudarcra van ítélve, hiszen az a kérdés is nehezen eldönthető, hogy ki a lázadó, ki a terrorista. 1980-ban jelent meg az Alex P. Schmid és Albert J. Jongman szerzőpáros *Political Terrorism* című könyve. A szerzők a terrorizmus 109 fogalmi meghatározását elemezték, értékelték és csoportosították, munkájuk alapműnek tekinthető.[6]

A terrorizmussal foglalkozó kutatók két nagy iskoláját különbözteti meg Boaz Ganor izraeli szakértő. Véleménye szerint, míg az egyik iskola pszichológiai-szociológiai alapon, addig a másik a politikai racionalitás talaján közelít a problémához. A pszichológiai-szociológiai iskola képviselői a jelenség lélektani és társadalmi hátterét vizsgálják. Ezzel szemben a terrorizmushoz a politikai racionalitás oldaláról közelítők azt vallják, hogy a terrorcsoportok egy „költség-haszon" elemzést követően tudatosan vállalják az erőszakos cselekményeket, mert ezt tartják a leghatékonyabb eszköznek céljuk elérése érdekében.[7] A szerzők már a kutatási módszerek ismertetésénél tulajdonképpen választ adnak a jogosan felmerülő kérdésre: miért ilyen árnyalt a tudományban a terrorizmus fogalmi megközelítése? A fogalomalkotás elterjedésének okait a szerzők a jelenség sokoldalú megközelítésében látják. Egymástól gyökeresen eltérő meghatározást adhat két kutató akkor, ha az egyik a politológia, a másik az áldozatok és a célpontok oldaláról vizsgálja az erőszaknak ezt a sajátos formáját.[8]

Schmid és Jongman munkájának megjelenése után a terrorizmussal foglalkozó kutatók, szakértők körében a fogalomalkotási kedv alábbhagyott, helyette 2001. szeptember 11-ig a közös jellemzők elemzése, a terrorizmus megjelenési formáinak vizsgálata terjedt el. Egységes megközelítés ebben a tekintetben sem létezik. Az Amerikai Egyesült Államok elleni terrortámadás-sorozat után érthető módon ismét „fogalomalkotási láz" tört ki. A globális terrorizmus elleni nemzetközi válaszok miatt még azokban az országokban is választ kellett adni az aszimmetrikus kihívásokra, ahol a terrorfenyegetettség mértéke olyan alacsony volt, hogy jószerivel mérni sem lehetett. A terrorizmus elleni háborúban a nemzetközi szervezetek, nemzetállamok sorra alakították ki a saját antiterrorista stratégiájukat, vagy egészítették ki a korábbi biztonságpolitikai alapdokumentumaikat válaszul az új kihívásokra. A kiinduló alap a veszély és a probléma megfogalmazása volt. Léteznek nemzetközileg elfogadott meghatározások is, pl. az ENSZ-ben, a NATO-ban vagy az Európai Unióban. Az Európai Unióra jellemző, hogy a közösség igyekszik elfogadni egy közös meghatározást. Ugyanak-

---

[6] Schmid, Alex P.–Jongman Albert J.:Political Terrorism. A New Guide to Actors, Concepts, Data Bases, Theories & Literature. Transaction Publishers. Third paperback printing. New Brunswick New Jersey. 2008. 4–5. A mű túlzás nélkül alapműnek tekinthető, ennek ellenére a magyarországi köz- és tudományos könyvtárakban szinte hozzáférhetetlen.

[7] Ganor, Boaz: Trends in Modern International Terrorism. In.:Weisburd, David, et al. (ed). To Protect and To Serve: Policing in an Age of Terrorism. Springer Science+Business Media, LLC 2009. 11–42. DOI 10.1007/978-0-387-73685-3_2. (Letöltve: 2010. 10. 12.)

[8] Uo.

kor a tagállamok továbbra is fenntartják a jogot, hogy – a közösségi normákat tiszteletben tartva – megfogalmazzák: mit jelent számukra a terrorfenyegetettség.[9]

A 2001. szeptember 11-ei terrortámadás előtt Boaz Ganor abból az alapkérdésből közelített a terrorizmushoz és a fogalmi meghatározásokhoz, hogy melyek azok a tényezők, amelyek a terroristát a szabadságharcostól megkülönböztetik. Ganor az újabb meghatározások helyett olyan ismertetőjegyek felállítását javasolja, amelyek sokak számára elfogadhatóak.[10] Az izraeli szakértő kritériumait Jonathan Barker az eredetileg „The No-Nonsense Guide to Terrorism", magyarul „Terrorizmus" címmel megjelent könyvében leegyszerűsítette és az alábbiak szerint ajánlotta elfogadásra:

- az erőszak alkalmazása vagy azzal való fenyegetés;
- amely civil célpontokat is fenyeget;
- az erőszaknak, illetve az azzal való fenyegetésnek legyenek politikai céljai.[11]

Az ENSZ, az Európai Unió és a NATO által elfogadott meghatározások közül közös ismérvként lehet kiemelni azt, hogy az olyan erőszakcselekményeket sorolják be a terrorizmus fogalomkörébe, amelyeket politikai-ideológiai célból követnek el a társadalmi, gazdasági, kormányzati stb. stabilitás aláásása érdekében.

Barker szerint Ganor megközelítése azért is jó, mert igaz az állami, a csoportos és az egyéni terrorra is.[12] A különböző ideológiai alapon szervezett csoportok által elkövetett terrorcselekmények értelmezése és azonosítása sem jelent könnyű feladatot. A terrorizmus rejtett csoportokhoz való köthetőségét csak azok kérdőjelezhetik meg, akik magát a terrorizmus létezését is tagadják. Az állami terrorizmus megnyilvánulási formáit sok szakértő eleve vitatja, azonban a létezését nem igazán lehet megkérdőjelezni. Az állami terrorizmus alatt nem csupán azokat a helyzeteket és időszakokat lehet érteni, amikor a diktatórikus államok valamilyen szélsőséges ideológia nevében a saját állampolgáraik élet- és vagyonbiztonságát tömegesen veszélyeztetik. Ide lehet és kell azokat a cselekményeket is sorolni, amikor az egyes kormányzatok terrorakciók megszervezését és végrehajtását valamilyen formában közvetlenül vagy közvetett módon támogatják.

A terrorakciókban az államok „szerepvállalásának" módjait viszonylag könnyű meghatározni. Az államok a terrorcsoportok által kezdeményezett és szervezett akciókhoz műveleti támogatást nyújthatnak, maguk is kezdeményezhetnek olyan támadásokat, amelyeket valamelyik terroristacsoporttal hajtatnak végre. A harmadik mód, amikor az állam a terrorszervezetek kihagyásával, valamelyik szervezetével vagy ügynökével hajtat végre terrorcselekményt.[13] Bármelyik támogatási módot is alkalmazza az állam, nagyon nehéz bizonyítani, hiszen az államok ilyen esetekben igyekeznek a „bizonyítékokat" örökre eltüntetni, illetve a nemzetközi jogi előírások vagy a diplomáciai szokások mögé „bújni". Az államok által nyújtott támogatási formákat sokkal nehezebb azonosítani és bizonyítani, mint a támogatási módo-

---

[9] Defining Terrorism. Transnational Terrorism, Security & the Rule of Law. European Commison under Sixth Framework Programme. Deliverable 4, Workpackage 3, 2008. 8–20. http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/WP3%20Del%204.pdf (Letöltve: 2012. 12. 17.) (a továbbiakban: Defining Terrorism. Transnational Terrorism.)

[10] Ganor, Boaz: Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter? International Policy Institute for Counter-Terrorism. 1998. 8–14. http://www.ict.org.il/ResearchPublications/tabid/64/Articlsid/432/currentpage/1/Default.aspx (Letöltve: 2013. 09. 15.)

[11] Barker, Jonathan: A terrorizmus. HVG Kiadói Rt., Budapest, 2003., 26.

[12] Uo.

[13] Józsa László: Globális terrorizmus – fogalmi kérdések. In: Tálas Péter (szerk.): Válaszok a terrorizmusra, avagy van-e út az afganisztáni „vadászattól" a fenntartható globalizációig. SVKH – Chartapress Kft., Budapest, 2002., 85–104.

kat. Az egyes kormányok a terrorcsoportoknak igen széles körben nyújthatnak segítséget. Az ilyen jellegű felsorolás elejére a „teljesség igénye nélkül”-i megjegyzést feltétlenül meg kell tennie annak, aki erre a szinte lehetetlen feladatra vállalkozik. Az államok az új tagok toborzásától a kiképzési lehetőségek biztosításán keresztül a terrortámadások helyszínén nyújtott logisztikai háttér megteremtéséig pénzzel, fegyverrel, felszerelésekkel, hamis okmányokkal, információkkal és számtalan más módon támogathatják a terrorcsoportokat.

Az egyéni terrorizmus azonosítása is számos kérdést vet fel. Ezek közül a leggyakoribbak közé lehet sorolni:

- Vannak-e/voltak-e a magányos elkövetőnek támogatói?
- A cselekménynek volt-e valós politikai célja, háttere?
- Az elkövető tudatában volt-e tettének a cselekmény pillanatában?

Az egyéni terrorakciót elkövetőket a nemzetközi szakirodalom elég gyakran „magányos farkasoknak” nevezi. Az elnevezés elszánt, megszállott emberekre is utal. A magányos terroristák többségére valóban illenek ezek az jelzők. Elszántságuk és kitartásuk mellett helyenként az azonosításuk is komoly nehézséget okozhat a hatóságoknak. Az „unabomberként” elhíresült anarchista, Theodore Kaczynski sorsa jó példát jelenthet arra, hogy milyen nehéz meghatározni a magányos elkövetők személyazonosságát, majd elfogni őket. A kaliforniai Berkeley Egyetem korábbi matematikaprofesszora 1978-tól 1995-ig, tehát 18 éven keresztül több mint 24 merényletet követett el. Az általa feladott levélbombák három ember halálát és 23 sérülését okozták.[14] Az egyéni terrorizmus veszélyeire hívja fel a figyelmet a norvég, szélsőjobboldali nézeteket valló Anders Behring Breivik által elkövetett terrortámadás-sorozat is. Breivik 2012. július 22-én Oslo kormányzati negyedében egy gépkocsiban elhelyezett robbanószerkezetet robbantott fel, a detonáció nyolc ember halálát és további 30 sérülését okozta, majd néhány órával később Utøya szigetén folytatta akcióját. A szigeten a baloldali Munkáspárt ifjúsági táborában 69 fiatalt lőtt agyon és 66-ot megsebesített. A magányos elkövetőkkel kapcsolatban egyet kell érteni Tálas Péterrel és Csiki Tamással, hogy a szervezethez tartozó terroristákat könnyebb azonosítani, letartóztatni és esetleg az akcióikat megakadályozni.[15]

A terrorizmus ilyen sikeresnek nevezhető ganori megközelítését követően, napjainkban is nagyon eltérő terrorizmus-megfogalmazásokat olvashatunk. Ezzel kapcsolatban tudomásul kell venni, hogy másként közelít a jelenséghez egy nagyhatalom képviselője, másként egy olyan kutató, aki szerencsésnek nevezheti magát, mert nem olyan nemzethez tartozik, amely nap mint nap a terrorfenyegetettség árnyékában él. Így bizonyos mértékig „kívülről” szemlélheti a terrorizmussal kapcsolatos eseményeket, amennyiben ezt a média hagyja neki. A ganori kritériumok elfogadása nemzetközi szempontból is meghatározó lenne, mert segítene a terrorizmus elleni valóban közös stratégiákat kialakítani. Ennek ellenére nemzetközi jogi szempontból is felvetődnek a meghatározás nehézségei. A terrorizmus definiálása ebből a szempontból sem könnyű, hiszen a terrorcselekmények elkövetésével kapcsolatban vád alá helyezettekkel szemben sem nemzetközi büntetőbírói fórumok járnak el.[16]

A terrorizmus fogalmi meghatározását nehezíti az is, hogy pontosan egzakt módon megválaszoljuk, milyen célpontok elleni támadásokat sorolhatunk a terrorakciók körébe.

---

14 Kushner, Harvey W.: Encyclopedia of Terrorism. Sage Publications, Inc. London, New Delhi, 2003., 81–82.

15 Tálas Péter – Csiki Tamás: Az Oslói/utøyai merényletről. SVKK, Budapest, 10. 93.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2011/SVKK_Elemzesek_2011_8.pdf (Letöltve: 2012. 01. 12.)

16 Lattmann Tamás: Az egyén helyzete napjaink fegyveres konfliktusaiban – különös tekintettel a fegyveres erő terrorizmussal szembeni alkalmazására. Doktori (PhD) értekezés. Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2012.

Leginkább a katonai erők és objektumok elleni támadások besorolása jelenthet problémát. A hadtörténelem több ezer éves fejlődésében a technikai eszközök evolúciója mellett folyamatosan alakultak a hadviselés nemzetközi jogi szabályai is. Terjedelmi okokból a hadijog kérdéseinek tárgyalására nincs lehetőség, azonban mind a katonák, mind a katonai célpontok ellen elkövetett támadások esetében szükséges érinteni. Ezt a terrorizmussal kapcsolatos különböző adatbázisokban fellelhető eltérések is indokolják, ugyanis nem minden adatbázis sorolja a terrorizmus célpontjai közé a katonák, illetve katonai célpontok ellen elkövetett merényleteket. Az 1949. évi genfi egyezmény kombattánsként határozza meg azokat a feleket, akik (1) felelős parancsnokság alatt állnak, (2) messziről látható, megkülönböztető jelzést viselnek, (3) fegyvereiket nyíltan viselik, valamint (4) hadműveleteikben a háború törvényeihez és szokásaihoz alkalmazkodnak.[17] Ennek következtében a kombattánsnak minősülő személy a hadijog alapján nem vonható felelősségre a kioltott emberéletekért. Ebben az értelemben ez egyben azt is jelenti, hogy katonai célpontok elleni támadás csupán kombattáns által legitim. Ezzel szemben a terrorista: (1) nem áll felelős parancsnokság alatt, (2) nem visel megkülönböztető jelzést, (3) fegyvereit nem viseli nyíltan, továbbá (4) nem tartja be a hadviselésre vonatkozó szabályokat, így a katonai célpontok ellen végrehajtott merényletek nem minősülhetnek háborús cselekménynek.

A meghatározást nehezítheti, hogy autoriter berendezkedésű államok a más politikai nézeteket vallókra gyakran rásütik a terrorizmus bélyegét. Hasonlóan nehéz helyzet adódik olyan esetekben, ha köztörvényes bűnelkövetőket, esetleg a szervezett bűnözést minősítik politikai céllal elkövetett erőszaknak. Különösen nehéz szétválasztani a szervezett bűnözést a terrorizmustól, de magát a terrorizmus elleni fellépést nehezíti, ha politikai indítékokat keresünk az olyan erőszakos cselekmények között is, ahol a valódi cél a pénz- és vagyonszerzés. Ennek ellenére a kötet egy alfejezetben foglalkozik a tengeri hajózás biztonságát veszélyeztető kalózkodással. A kalózkodást a szerző nem sorolja a terrorizmus fogalomkörébe, de olyan határterületnek tekinti, amely szoros kapcsolatban áll a politikai erőszak megnyilvánulási formájával. A hajók feltartóztatása, jogellenes birtokbavétele, a szállítmány értékesítése, a túszul ejtett személyzet váltságdíj ellenében történő elengedése olyan képességeket feltételez, amely a nemzetközi biztonságot veszélyezteti.[18] A problémával még két okból is foglalkozni kell, mert egyrészt bizonyított tényként kell elfogadni, hogy a kalózkodással szerzett extra profit nagy része illegális csatornákon keresztül a terrorcsoportok pénzügyi támogatását szolgálja, másrészt a globalizált gazdaság működésének egyik alapfeltétele az ellátási láncok biztonságának szavatolása.

A terrorizmus osztályozása

A terrorizmus fogalmi meghatározásához hasonlóan az osztályozásban is rendkívül árnyalt képet mutat Schmid és Jongman. 1988-ban a következő osztályozási szempontokat tartották érdemesnek a szakirodalomból kiválogatni:

- a résztvevők;
- az áldozatok;
- az ok-okozati összefüggések;

[17] A hadifoglyokkal való bánásmódra vonatkozóan Genfben, 1949. augusztus 12-én kelt egyezmény (III. genfi egyezmény) 4. cikk. http://kum.gov.hu/NR/rdonlyres/5C904372-DB17-495F-8C80-4A027DA7F81E/0/GENF3_hu.pdf (Letöltve: 2012. 05. 31.)

[18] Lattmann Tamás: A szomáliai kalózkodás kérdése a nemzetközi jogban és azon túl. Nemzet és Biztonság. 2010. november, 66–75.

- a környezet;
- az eszközök;
- a politikai orientáció;
- a motiváció;
- a követelések;
- a célkitűzések;
- a célpontok szerinti tényezők.[19]

Az osztályozási szempontok kiválogatásával és meghatározásával kapcsolatban általában az a társadalmi elvárás a kutatókkal szemben, hogy a terrorizmus jellemzőit a lehető legteljesebb mértékben térképezzék fel. Léteznek olyan osztályozási szempontok, amelyeknek a kiinduló alapját a terrorfenyegetettség szintje és mértéke határozta meg (pl. forradalmi mértéket öltő vagy forradalmi küszöb alatti, illetve nemzeti vagy nemzetközi).[20] Az osztályozás a terrorizmus gyökereinek megismerése és a terrorizmus elleni küzdelem feladatai miatt is fontos lehet.

A terrorizmus gyökerei

Az osztályozáshoz és a fogalomalkotáshoz hasonlóan a terrorizmus gyökereinek a meghatározása sem jelent egyszerű feladatot. A történelmi előzmények ismerete nélkül a kiváltó okokat valójában nem lehet megismerni. Egyben a történelmi tapasztalatok arra is figyelmeztetnek, hogy elhamarkodottan nem lehet a nemzetközi politikában cselekedni, mert a nagyhatalmi játszmák évtizedek múltán is a terrorizmusban éreztethetik hatásukat.[21] A nehézségek ellenére a társadalomtudósokat és a biztonságpolitikusokat mégis folyamatosan foglalkoztatja az indítékok meghatározása, amely érthető módon a 2001. szeptember 11-ei eseményeket követően ismételten a felszínre tört. Az elemzéseket azonban nehezíti, hogy a terrorizmust kiváltó okok a történelem folyamán folyamatos változáson mentek keresztül. Ezért időről időre szükséges az észlelt jelenségek és tapasztalatok alapján a kiváltó okok felülvizsgálata. Ebbe a sorba illeszthető az Oslóban, nemzetközi hírű szakértők bevonásával megrendezett „A terrorizmust kiváltó gyökerek" című konferencia. Az eltérő megközelítések miatt egy adott korban nem is könnyű felsorolni és csoportosítani azokat a tényezőket, amelyek a terrorcselekmények gyökerei lehetnek. Az oslói tudományos tanácskozás tanulmánykötetének szerkesztője a részt vevő szakértők írásai alapján az alábbiak szerint határozta meg a terrorizmus lehetséges okait:

- a demokrácia, a polgári szabadságjogok és a jogállamiság hiánya;
- gyenge és rosszul működő államok;
- gyors modernizáció;
- vallási vagy világi jellegű szélsőséges ideológiák;
- a politikai erőszak történelmi előzményei: polgárháborúk, diktatúrák, forradalmak, megszállások;
- hegemónia és hatalmi egyenlőtlenség;
- illegitim és korrupt kormányzatok;

[19] Schmid, Alex P. – Jongman, Albert J.: i. m. (2008), 39–43. Lényegében ehhez hasonló osztályozást ad meg: Józsa László: i. m. (2002)

[20] Mozaffari, Mehdi: The New Era of Terrorism: Approaches and Typologies. Cooperation and Conflict 1988. 23:179 DOI:10.1177/001083678802300205. (Letöltve: 2010. 10. 09.)

[21] Kolko, Gabriel: A háborúk természetrajza a legújabb kori történelemben. Új háborús korszak kezdete? Napvilág Kiadó, Budapest, 2003., 128–134.

- illegitim és korrupt kormányzatok hatalmon tartása külső erővel;
- idegen megszállás vagy gyarmatosító hatalmak jelenléte;
- etnikai vagy vallási eredetű megkülönböztetés;
- amikor az állam nem képes vagy nem szándékozik integrálni az ellenzéki csoportokat és a segítségre szoruló társadalmi rétegeket;
- karizmatikus ideológiai, vallási vezetők jelenléte;
- a társadalmi igazságtalanság élménye;
- valamilyen kiváltó események (tragédiák) bekövetkezése.[22]

A terrorcsoportok (terrorizmus) stratégiája – az al-Kaida megjelenése

Általánosságban nem könnyű a terrorizmus stratégiáját elemezni, mert könnyen egy adott kor terrorizmusának jellemzői kerülhetnek előtérbe, amely nem fedi az alcímben megjelölt kifejezést. Az ilyen irányú elemzésekkor szükséges megjegyezni, hogy terrorcsoportok és legfeljebb azonos, vagy „rokon" ideológiai talajon álló szervezetek stratégiájáról érdemes beszélni. A stratégiával kapcsolatban a terrorizmus egészére generálisan talán az fogadható el, hogy az adott politikai céloknak és szervezeti jellemzőknek megfelelően a terrorcsoportok vagy egyének az aszimmetrikus hadviselés jellemzőit kihasználva keresik a könnyen sebezhető, gyenge pontokat. A terrorszervezetek rugalmasan igazodnak a működési területük, vagy kiszemelt célpontjuk politikai, társadalmi, gazdasági és egyéb jellemzőihez.[23] Nem véletlenül jelent kihívást a demokratikus államok számára a terrorizmus.

Egy szervezet stratégiájához a teljesség igénye nélkül a politikai célok meghatározását, a szervezeti struktúra kialakítását, a vezetés rendjének meghatározását, a leendő tagok és támogatók toborzásának módját, a propaganda eszközeinek és módszereinek megválasztását, a pusztítandó célpontokat, az elkövetés módját és eszközét, a potenciális szövetség kiválasztását lehet sorolni. Egy olyan, viszonylag hosszú időn keresztül működő terrorcsoportnál, mint pl. a PIRA volt, a stratégiai célok megvalósításának módszerei többször változtak, pl. 1988-tól 1990-ig gyakorivá váltak a brit katonák elleni merényletek Észak-Írországban, Angliában és Nyugat-Európában.[24] Ezt követően az 1990-es évek elején a terrorcsoport főként az angliai polgári célpontok elleni támadásokat helyezte előtérbe.

A terrorizmus stratégiájának jellemzői szempontjából érdemes a változásokat az al-Kaida fejlődésén keresztül bemutatni. Stratégiai szempontból az 1990-es években ismertté vált terrorszervezet céljai, taktikai módszerei nem teljesen újak, ellenben a legvakmerőbb és merész stratégiai elemeket, taktikai módszereket tettek általánossá. Az egyszerre több helyszínen, egy időben végrehajtott támadásokkal az áldozatokat és a következményeket kívánták maximalizálni. Az al-Kaida szimbóluma lett az ún. új típusú terrorizmusnak, amely kemény módszereket alkalmaz és a fenyegetéseit már nem csupán az állami célpontokra, hanem a széles társadalmi rétegekre is kiterjeszti. Maga az új típusú terrorizmus kifejezés egyébként 1986-ból származik és arra utal, hogy a terrorizmus jelenségében paradigmaváltás történik.[25]

---

[22] Bjørgo, Tore: Conclusions. In.: Bjørgo, Tore (eds). Root Causes of Terrorism. Myths, Reality and Ways Forward. Routledge Taylor & Francis Group. London, New York, 2005., 256–264.

[23] Kydd, Andrew H. – Walter, Barbara F.: The Strategies of Terrorism. International Security. Volume 31, No. 1, 2006., 49–80.

[24] Moloney, Ed: A Secret History of the IRA. The Penguin Group. London, 2002.

[25] Defining Terrorism. Transnational Terrorism: 80.

Az al-Kaida történetének vizsgálata annak a problémának a feltárása szempontjából sem érdektelen, hogy mit is okozott a terrorhálózat működése a terrorizmus jellegében. Ehhez elengedhetetlen rávilágítani a szervezet tevékenységére a „megerősödés" időszakában is. Már az 1990-es évek elején is igaz az a megállapítás, hogy a nemzetközi sajtó több merénylet mögött sejtette Oszama bin Ladent,[26] mint amiért valójában közvetlen vagy közvetett felelősség terhelte. Az Egyesült Államok Külügyminisztériumának már hivatkozott éves jelentésében a terroristavezért név szerint az 1995-ös összefoglalóban említik meg. Ebben a dokumentumban még „csak" az Abu Nidal, a Dzsamáat al-Iszlámija, a Hamasz és a Hezbollah egyik legfontosabb támogatójaként értékelik.[27] A nyugati és a szaúdi titkosszolgálatokat – főként 2001. szeptember 11-ét követően – gyakorta érte az a vád, hogy ebben az időszakban Oszama bin Ladent és követőit viszonylag könnyű lett volna semlegesíteni. A „mi lett volna ha" kérdése ebben a kontextusban is történelmietlennek tűnik, és annak a tények teljes ismerete nélküli boncolgatása, hogy miért nem tartóztatták le az al-Kaida vezetőjét, csak újabb összeesküvés-elméletek gyártásának alapja lehet.

A titkosszolgálatok figyelmét nem kerülte el Oszama bin Laden szudáni tevékenysége sem. Ezt az is bizonyítja, hogy a kartúmi vezetés a nemzetközi nyomásnak engedve utasította ki a szaúdi férfit, aki a tálibok vezette Afganisztánba helyezte át a székhelyét. A már többször hivatkozott hivatalos amerikai jelentés 1996-ban már arról tesz említést, hogy az Oszama bin Laden által fenntartott kiképzőtáborokból távozó hívei több országban tevékenykednek. Az 1996-os dokumentum vezetői összefoglalója az al-Kaida vezetőjét *(a szervezet megjelölése nélkül – kiemelés tőlem H. A.)* már komoly veszélyfaktornak minősíti.[28] Az al-Kaida mint szervezet a terrorizmussal kapcsolatos hivatalos szóhasználatba 1997-ben került be. Az Egyesült Államok a sok sejtetés után az afrikai nagykövetségek elleni összehangolt terrortámadás évében már több, korábban elkövetett terrorakcióért is az al-Kaidát és személy szerint Oszama bin Ladent tette felelőssé. Ezek közül az 1992 végén Ádenben elkövetett, amerikai katonák elleni robbantásos merénylet emelhető ki, valamint 1993-ban Szomáliában egy amerikai katonai helikopter lelövése.[29] Ugyanakkor az amerikai hatóságoknak olyan meg nem valósított nagyszabású tervekről is tudomása volt már, mint a II. János Pál pápa elleni merénylet az 1994-es Fülöp-szigeteki látogatásán, vagy Clinton amerikai elnök megölése 1995-ös manilai látogatása során.[30] Ezek szerint az al-Kaida terrorcsoportra fejlődésének viszonylag korai szakaszában is jellemző volt, hogy látványos és nagyszabású akciókat terveznek. Az is kevésbé köztudott, hogy szerencsére viszonylag

---

[26] Oszama bin Laden, teljes nevén Oszama bin Mohammed bin Avad bin Laden 1957. február 15-én született Szaúd-Arábiában, Rijádban 55 gyerek közül 18.-ként. Gyerekkorában nem kapott különösen mély vallási neveltetést, de szélsőséges nézetei már tinédzser korában kialakultak. Tanulmányait a drezdai egyetemen kezdte el, de az afganisztáni háború 1979-es kirobbanása miatt nem fejezte be. Ez időre már több szélsőséges muszlim csoporttal került kapcsolatba. A háború alatt amerikai segítséggel harcolt a szovjet megszállók ellen, ami meghozta számára a nemzetközi elismertséget, hazájába nemzeti hősként tért vissza. Majd megalapította az al-Kaidát, amely kezdetekben az iszlám vallás és az iszlám országok védelmét tűzte ki céljául; az Amerikai Egyesült Államokkal való szembefordulás az 1991-es első öbölháború kitörésekor következett be. Az 1990-es években több jelentős terrortámadás köthető a nevéhez, amelyekkel a kötet is foglalkozik, de az igazi világhírt a 2001. szeptember 11-ei merényletek hozták meg számára. Ezt követően vált a legkeresettebb terroristává. 2011-es, Pakisztánban bekövetkezett halála, amelyet a hivatalos verzió szerint egy Navy Seal-különítmény okozott, mai napig összeesküvés-elméletek táptalaja.

[27] Patterns of Global Terrorism: 1995. U.S. Deparment of State. Washington D.C., 1986. 42. (a továbbiakban: Patterns of Global Terrorism) Department of State Publication 10321. Washington D.C., 1996., 35.

[28] Patterns of Global Terrorism: Report 1996. 3.

[29] Patterns of Global Terrorism: 1998.

[30] Uo.

nagy hibaszázalékkal tervezték és hajtották végre a terrortámadásaikat. Az említett nagyra törő tervek viszont megerősíteni látszanak azokat a feltételezéseket, miszerint az al-Kaida az 1990-es évek közepére komoly befolyást szerzett Afganisztánon kívül Boszniában, Csecsenföldön, Jemenben, Kasmírban, Szomáliában, Szudánban, Tádzsikisztánban, illetve megkezdte a terjeszkedést a Fülöp-szigeteken, Egyiptomban és Líbiában.

Azt, hogy Oszama bin Laden komolyabb szerepet szán az al-Kaidának és követőinek, az 1995-ös és 1996-os szaúd-arábiai terrortámadásokra adott válasza előre sejtette. 1996. június 25-én egy öngyilkos merénylő robbanószerkezettel megrakott gépjárművel törte át a szaúd-arábiai Dahrán melletti amerikai katonai légibázis kerítését. Az öngyilkos merénylet sokkolta a világ közvéleményét. Azt pontosan nem tudni, hogy Oszama bin Ladennek közvetlenül milyen köze volt a világ meghatározó államai vezetőinek a (G7 csoport + Oroszország) csúcstalálkozójának előestéjére időzített terrorakcióhoz. Egy dolog azonban biztos, jó érzékkel használta ki a súlyos következményekkel járó terrortámadásban rejlő kommunikációs lehetőségeket. A tengerészgyalogosok bázisa ellen 1983-ban Bejrútban elkövetett terrortámadás óta ez volt a legsúlyosabb következményekkel járó terrorakció, amit amerikai katonai támaszpont ellen követtek el.[31] A szunnita származású al-Kaida-vezér tanult a síita terrorszervezeteknek tulajdonított merényletből. Milyen tanulságokat lehetett levonni a Khobar Towers elleni merényletből? Elsősorban azt, hogy hogyan lehet szimbolikus célpontot támadni, megfelelő időpontot kiválasztani az akció elkövetéséhez, nagy erejű robbanószerkezetet használni a lehetséges áldozatok maximalizálása érdekében. Közvetett következményként jelentkezett az is, hogy az akció rámutatott a világ akkori egyedüli szuperhatalma külföldi érdekeltségeinek sérülékenységére.

A terrorizmus stratégiai és taktikai fejlődését a szervezet vezetői alaposan tanulmányozták. Erre utal az is, hogy az al-Kaida bizonyíthatóan több terrorcsoport működési gyakorlatát átvette, és hasonlóan tett az alkalmazott módszerekkel is. A korábbiakban már utaltak szerint, az ekkor már több mint egy éve Afganisztánban tevékenykedő Oszama bin Laden sajátos módon maga javára fordította az öngyilkos merénylet okozta sokkot. 1996 augusztusában és novemberében arra szólította fel követőit, támadják meg az Arab-öbölben lévő amerikai érdekeltségeket. Ezzel egyrészt kihasználta azt, hogy az iszlám vallásúak érzékenységét sértette idegen erők állomásoztatása a muzulmánok két legfontosabb szent helyének (Mekka és Medina) országában, másrészt élt a modern média által kínált lehetőségekkel.[32] Azzal, hogy Oszama bin Laden az Egyesült Államokat, Izraelt és más nyugati hatalmakat jelölte meg az iszlám világ és az al-Kaida elsőszámú közellenségének és célpontjának, vitába keveredett a legfontosabb vezetőtársaival, Ajman al-Zavahirivel[33] és Mohamed Ateffel. Az egyiptomi Dzsamáat al-Iszlámija terrorcsoport korábbi tagjai sokkal fontosabbnak tartották, hogy a közel-keleti és arab-öbölbeli korrupt rezsimek vezetői és elitje

[31] Strobl, Staci – Lindsay, Jon R.: Lost in Transition: Khobar Towers and the Ambiguities of Terrorism in the 1990s. In: Haberfeld, M.R. – Hassell, Agostino von (eds). A New Understanding of Terrorism Case Studies, Trajectories and Lessons Learned. Springer Science+Business Media, LLC. Heidelberg, London, New York, 2009., 283–307.

[32] Patterns of Global Terrorism Report 1996., 47.

[33] Az 1952-ben Egyiptomban született al-Zavahiri állítólag 1981-ben részt vett az Anvar Szadat elleni merényletben, amiért 3 éves börtönbüntetésre ítélték, majd a szovjetek ellen Afganisztánban harcolt. A sebész végzettségű Zavahirit tartják az al-Kaida „agytrösztjének”, első számú műveleti vezetőjének. Oszama bin Laden halála után ő lett a terrorhálózat vezetője.

ellen indítsanak a „terrorizmus” eszközeivel háborút. A szaúdi származású terroristavezér viszont arra az álláspontra helyezkedett, hogy a térség korrupt vezetői és rendszerei ellen csak úgy győzhetnek, ha támogatóikat kiűzik a térségből.[34]

Stratégiai szempontból a kérdés nem másról szólt, mint a közeli vagy a távoli ellenség pusztításáról. Hasonló jellegű dilemma előtt a palesztin terrorcsoportok is álltak, hol és milyen eszközökkel támadják az izraeli célpontokat: Izraelben, a Közel-Keleten vagy más földrészeken?[35] A palesztinok végül amellett döntöttek, hogy ahol csak lehetséges, támadják az izraeli célpontokat. Így elég gyakoriak voltak a terrorakciók Nyugat-Európában, de sikerrel vittek véghez akciókat Argentínában is. Az al-Kaida vezetőinek vitájában végül is Oszama bin Laden álláspontja győzedelmeskedett. Ez olyan jelentőségű döntés volt, amely meghatározta az al-Kaida szervezetépítési, kommunikációs, propaganda, alkalmazási, finanszírozási, irányítási és egyéb stratégiáit. A szervezet vezetői részéről a legfontosabb lépés volt a globális dzsihád meghirdetése felé. De egyben egy olyan hálózat kiépítése irányába is komoly „előrelépésnek” tekinthető egy olyan szervezet életében, amely felismerte: ha meg akarja valósítani a céljait, akkor nem elégséges, hogy csak a Közel-Keleten és az Arab-öbölben hajtson végre terrortámadásokat. Elképzelhető, hogy ekkor az al-Kaida vezetői még nem tervezték, de ezzel a stratégiai döntéssel az is törvényszerűvé vált, hogy az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában is látványos terrorakciókkal próbálkozzanak.

Az al-Kaida viszonylag gyorsan bebizonyította, hogy vezetőjének a kinyilatkozásait komolyan kell venni, és hogy azok jóval többet jelentenek üres fenyegetésnél. 1997. augusztus 7-én közel egy időben robbantásos merénylet történt Nairobiban és Dar es-Salaamban az Egyesült Államok nagykövetségeinél. Az alaposan megtervezett, sebészi pontossággal végrehajtott terrortámadás-sorozat már több volt, mint figyelmeztetés, nyílt kihívásként értékelhető az Egyesült Államok és szövetségesei ellen. Annak ellenére, hogy Oszama bin Laden a nyugati világ – főként az Egyesült Államok – ellen hirdetett „Szent háborút”, a terrorakcióinak számos muzulmán ember esett áldozatul.

A 2001. szeptember 11-ei terrortámadás-sorozat az összeesküvés-elméletek készítésének reneszánszát is eredményezte. A történelmi jelentőséggel bíró események miértjeit, valós okait firtató feltételezések rendszerbe foglalását természetesnek vehetjük. Túlzás nélkül állíthatjuk, minden nemzet történetében találkozhatunk – írott vagy elbeszélt formában – a hivatalos történetírástól eltérő változatokkal. 2001. szeptember 11. előkelő helyet foglal el az összeesküvés-elméletek képzeletbeli népszerűségi listáján. Talán csak az 1941. december 7-ei Pearl Harbor-i japán támadással kapcsolatban látott több hipotézis napvilágot. Léteznek olyan elméletek, hogy a terrortámadás-sorozat valójában nem külső támadás eredménye vagy nem a repülőgépek okozták.[36] A két esemény – három hónap híján – szinte napra pontosan 60 év különbséggel követte egymást, ennek ellenére a két támadás hatásai között több közös jellemzőt lehet felfedezni, amelyek közül néhányat érdemes megemlíteni:

- mindkét támadás váratlanul érte az amerikai közvéleményt;
- a támadások távolról és nem az amerikai kontinensről indultak ki;
- az eseményeket követő reagálásnak olyan geopolitikai hatásai voltak, amelyek messze túlmutattak a támadó és a megtámadott viszonyán.

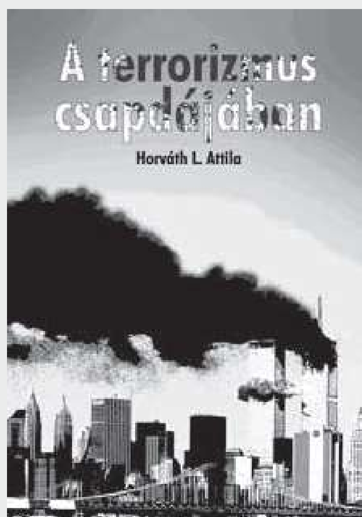
[34] Burke, Jason: Al-Kaida. A terror árnyéka. HVG Kiadói Rt., Budapest, 2004.

[35] Fromkin, David: The Strategy of Terrorism. Foreign Affairs, an American Quarterly Review. 53:4 (1975. July) 683–698.

[36] Ács József: A megértés luxusa. Liget Műhely Alapítvány, Budapest, 2011., 36–42.

A 2001. szeptember 11-ei terrortámadás-sorozat stratégiai jelentőségét hiba volna megkérdőjelezni. Az összeesküvés-elméleteknek sem szabad hitelt adni. Ez nem jelenti azt, hogy az eseményekkel kapcsolatos kutatásokat be kellene fejezni. Az alapos vizsgálatok és a nyilvánosságra hozott terjedelmes jelentés ellenére koránt sem állíthatjuk azt, hogy a terrortámadás-sorozat előkészítésének és végrehajtásának minden részletét, illetve a hátterét ismerjük. Olyan jelentőségű cselekményről van szó, amelyre az adott válaszok hatásai globális méretűek, ezért is kell tovább folytatni a feltáró jellegű kutatásokat. Csak így lehet cáfolni a képtelenségnek tűnő összeesküvés-elméleteket. Az események hatásainak szemléltetését szolgáló jelzők használatakor sem az újságírók, sem a tudományosan értelmezhető cikkek, tanulmányok és könyvészeti anyagok szerzői nem ismernek nyelvészeti és stilisztikai határokat. A tartós következmények megítélésével kapcsolatban nem telt el annyi idő, hogy a tragédia és az azt követő időszak hatásai történelmi mércével mérhetőek legyenek.[37] Stratégiai szempontból a 2001. szeptember 11-ei terrortámadás-sorozat a terrorizmus oldaláról egy régen megkezdett folyamat betetőzése, és a terrorizmus elleni háborúban egy új korszak nyitánya volt. Kétségkívül a történelem eddigi legnagyobb terrortámadásaként kell számon tartani.

[37] Burke, Jason: i. m. (2004), 100–150.

A Zrínyi Kiadó újdonsága

Horváth L. Attila:
A terrorizmus csapdájában

A szerző (dr. Horváth Attila mk. alezredes) a hadtudomány kandidátusa, az NKE HHK Katonai Logisztikai Intézetének egyetemi docense a 2004. március 11-i madridi robbantások után kezdett el foglalkozni a terrorizmus kérdéskörével. Az elmúlt majd egy évtizedben számos tanulmánya, cikke jelent meg a terrorizmus általános jellemzőiről, lehetséges célpontjairól, a közlekedési rendszer és a nyilvános helyek terrorfenyegetettségéről. A kötet részben eddigi munkáinak összegzése, valamint új kutatási eredményeinek közlése.

Napjainkban a terrorizmust az egyén, a társadalom és az infrastruktúra biztonságát leginkább veszélyeztető fenyegetések közé sorolják. Ma már szinte nem múlik el nap úgy, hogy a média ne tudósítana halálos áldozatokkal járó terrorcselekményekről. A könyv – többek között – olyan kérdésekre keresi a választ, mint: Kik lehetnek az áldozatok és kik az elkövetők? Melyek lehetnek a terrorcsoportok lehetséges célpontjai? Lehet-e védekezni és ha igen, hogyan a terrortámadások ellen?

Az igen bő és mindenre kiterjedő szakirodalmi hivatkozások biztos alapot nyújtanak a terrorizmussal foglalkozó szakembereknek a további kutatásokhoz, a téma iránt érdeklődő olvasónak pedig segítenek eligazodni a számtalan kiadvány útvesztőjében.

Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014., 278 oldal, 4000 Ft.

Megvásárolható, illetve postai utánvéttel megrendelhető a kiadó könyvesboltjában (1087 Budapest, Kerepesi u. 29/B, 06 1 459 5373; 06 30 578 1048; gyoredina@armedia.hu),
valamint a kiadó webshopjában (http://shop.hmzrinyi.hu/webshop/index.php).

Lőrincz Gábor ezredes:

VÁLASZ AZ ASZIMMETRIKUS FENYEGETÉSRE. C-IED-KÉPESSÉGÉPÍTÉS A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN RÖVID ÉS KÖZÉPTÁVON (2.)

A nem hagyományos módon előállított és alkalmazott robbanóeszközök (IED) problematikája a NATO XX. század végi műveletei során már a Balkánon jelentkezett. A szövetség a későbbiek során sem Irakban, sem Afganisztánban nem tudott megnyugtató választ találni erre – az aszimmetrikus kihívások kategóriájába sorolható – fenyegetésre, amely vitathatatlanul a legmagasabb műveleti veszteségek okozója azóta is. 2008 nyarán egy hónap leforgása alatt két magyar tűzszerészjárőr parancsnoka esett el Afganisztánban, IED-támadás következtében. Ez a dolgozat – két részben – a veszteségek hatására elindult nemzeti C-IED-képesség építésének állomásait, eredményeit, zökkenőit és további feladatait mutatja be, az MH műveleti szerepvállalását és országvédelmi feladatait figyelembe véve.

C-IED-képességépítés a Magyar Honvédségben

A múlt tanulságai

A bevezetőben már említettem, hogy a hazai C-IED-képességépítés beindítója az az ébresztő, azaz „wake up call" volt, amit sajnálatos módon két tűzszerészbajtársunk halála idézett elő. Ezzel esett egybe a NATO ACT C-IED IPT képességfejlesztő programja, amelyet az afganisztáni hadszíntér műveleteiben részt vevő nemzetek részére indított el. Ebben az időben IED-vonatkozású valódi harci tapasztalatokkal és komoly elméleti háttérrel még csak az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Királyság rendelkezett.[1] A többi nagy- és középhatalom szemérmesen elhallgatta C-IED-képességének fokát, pedig a NATO ACT többször is igyekezett felmérni, hogy melyik nemzet hol tart a képességfejlesztésben. Az ACT ezért a kisebb, de műveleti feladatokban tevékenyen részt vállaló haderők felé fordult, és megkezdődött a szerényebb képességű nemzetek felzárkóztatása.

Mivel a Magyar Honvédség rendelkezett Nemzeti Összekötő Képviselettel (MH NÖK) és a C-IED szakmai területen szolgáló tiszttel az ACT-n, ezért a hazai katonai vezetés első kézből értesült a NATO által nyújtott képességfejlesztési lehetőségről. Elkezdődött annak vizsgálata, hogy hol lenne a legjobb hely a különböző tanfolyamok befogadására. Műveleti vezető szerepéből adódóan a választás először természetszerűleg az MH Összhaderőnemi Parancsnokságra (MH ÖHP), illetve valamelyik alárendelt katonai szervezetére esett volna, de az MH Központi Kiképző Bázis (MH KKB) akkori parancsnoka[2] felvállalta a feladatot, sikeresen érvelve a bázis központi fekvésével, valamint a tanfolyamok és a kiképzési rendezvényekhez szükséges feltételek,

---

1 Az Amerikai Egyesült Államok 2001 óta Irakban és Afganisztánban szerzett keserű tapasztalatokat (a többi szövetséges és koalíciós országot eleinte nagyságrendileg kevesebb támadás érte), az Egyesült Királyság pedig az észak-írországi konfliktus során ismerte meg az IED pusztító hatását. Mind a mai napig ezek az államok vezetik a doktrínafejlesztést. 2009-ben Hollandia felzárkózott az élmezőnyhöz.

2 Dr. Isaszegi János mk. vezérőrnagy. A Központi Kiképző Bázis a Kinizsi Pál Tiszthelyettes Szakképző Intézet 2012-es integrálását követően ma Altiszti Akadémiaként működik tovább.

személyi állomány és infrastruktúra rendelkezésre állásával. Az MH KKB profiljába remekül illett a C-IED-tanfolyamok befogadása (majd később saját szervezése), mivel a kiképzőközpont rendszeresen otthont adott nem csak saját, hanem egyéb, MH-szintű tanfolyamoknak és kiképzési rendezvényeknek is. Kezdetektől jelentkezett azonban a tanfolyamok logisztikai ellátásának problematikája. A KKB szolgálatilag és szakmailag közvetlenül a Honvéd Vezérkar főnökének alárendeltségébe tartozott, logisztikailag azonban az ÖHP utaltsági rendjében volt. Különösen gépjárművek, imitációs és egyéb szakanyagok tekintetében volt szűk az ellátás keresztmetszete, mivel a C-IED-tanfolyamok idejét össze kellett hangolni az ÖHP kiképzési rendezvényeivel. A C-IED-tanfolyamok pénzügyi forrását az MH *Gyakorlatok és kiképzési rendezvények programja* (GYKRP) keretének terhére biztosították (így történik ez ma is). 2010-től a tanfolyamokból befolyó ACT-támogatás, majd később a külföldi hallgatók egyéni befizetései a kiképzőközpontnál maradhatnak, hogy ezek az összegek visszaforgathatóak legyenek a C-IED-képesség felkészítési pillérének fejlesztésébe.

A jelen és a jövő teendőinek vizsgálatához a következőkben tekintsük át, hogy 2008–2012 között milyen szervezési és szakmai feladatokat hajtottak végre az MH szintjén.

2008

Ebben az esztendőben történt meg az első kapcsolatfelvétel a C-IED témakörében a NATO ACT és az MH vezetése között az MH NÖK kezdeményezésére.[3] Az egyeztetés eredményeként az MH KKB többhetes előkészítés után 2008 decemberében befogadta és vendégül látta az ACT által szervezett C-IED-szemináriumot, ahol 11 ország 45 képviselője vett részt. Tűzszerészbajtársaink elvesztése még friss emlék volt, nem csoda, hogy a szemináriumot nagy érdeklődés kísérte nemcsak nemzetközi, hanem hazai berkekben is. A rendezvény sikere – amely nagyban volt köszönhető az MH KKB személyi állománya szervező- és levezetőmunkájának –, úgy gondolom, hogy évekre biztosította azt a pozitív hozzáállást, amelyet az ACT és egyéb NATO-szervek tanúsítottak a magyar C-IED-rendezvények és -képességépítés irányába. [11]

A szemináriummal egy időben került sor az ACT C-IED IPT MAT[4] látogatására. A tanácsadó csoport a HVK-nál tett javaslatot a képesség kialakításának kezdeti, majd soron következő lépéseire. Ekkor született meg a gondolat a C-IED-del foglalkozó stratégiai munkacsoport létrehozásáról, amely a kezdetekben a képesség építésének vezető törzskari eleme volt, és valójában mind a mai napig az. [11]

2009

A felkészülés éve. A megelőző esztendő kezdeti sikerei után 2009-ben az MH KKB négy (két elméleti és két gyakorlati) tanfolyamot készített elő és fogadott be. A tanfolyamok azért voltak nagy jelentőségűek, mert a négy NATO C-IED-kurzus tapasztalatai alapján kialakulóban volt egy olyan rend, amely biztosította, hogy a tanfolyamok a lehető legrövidebb idő alatt, a NATO-ban megszokott színvonalon, magas hatásfokkal, de mégis költséghatékonyan kerülhessenek végrehajtásra.

3 Bali Zoltán ezredes volt a NATO ACT-re delegált MH Nemzeti Összekötő Képviselet vezetője (2007–2011).

4 A NATO Legfelsőbb Transzformációs Parancsnokság C-IED Integrált Projekt Team-jének Mobil Tanácsadó Csoportja, amely a nemzetek C-IED-képességeinek vizsgálata és elemzése után tett javaslatot a fejlesztés irányaira és főbb területeire.

Ebben az időben a tanfolyamokat az ACT szervezte és minden rendezvényhez tanfolyam-igazgatót biztosított. Az oktatói állomány az ACT által szerződtetett civil biztonsági cég, a HMS Ltd. szolgálati nyugállományba vonult, korábban valamelyik NATO-ország haderejében szolgált tűzszerész és különleges műveleti állományából került ki. Az MH KKB biztosította a tanfolyamok teljes valós és logisztikai biztosítását, és az ezzel kapcsolatos kiadásokat az ACT a kiképzőközpont számára visszatérítette. [11]

2010

Az előző két év munkájára alapozva, az ACT MAT látogatására épített felkészülés nyomán kiadásra került a HVKF 159/2010. (HK 7.) számú parancsa, amelynek két fő eleme volt. Kialakították az MH stratégiai C-IED-munkacsoportját, amely fő letéteményesévé vált a hazai C-IED-képesség kialakításának, végrehajtó szinten pedig létrehozták az MH KKB Nemzetközi Kiképző Alosztályát (NKALO), amely a NATO (későbbiekben a nemzeti is) C-IED-tanfolyamok és kiképzési rendezvények előkészítéséért és végrehajtásáért volt felelős.

A munkacsoportba a HM egyes szervei, a HVK csoportfőnökségei, az ÖHP főnökségei és egyes kijelölt, alárendelt katonai szervezetei,[5] valamint az MH KKB delegáltak képviselőket, így a teljes döntés-előkészítő és szakmai grémium képviseltette magát. A munkacsoport kidolgozta a képességfejlesztési tervet, amelyet negyedévenkénti üléseken pontosított, illetve azóta is folyamatosan tervez a törzskari elemek és a végrehajtó állomány javaslatai alapján.

Az MH KKB vezetőállománya a legképzettebb altisztekből kiválasztotta az NKALO személyi állományát. A kiválasztásnál fontos volt a kiemelkedő szakmai munka mellett az angol nyelv ismerete, a kifogástalan fizikai állapot, és előnyt jelentett a korábbi békemissziós tapasztalat is. Az NKALO első feladata a későbbi C-IED-tanfolyamok és -rendezvények helyi feltételeinek kialakítása, a szakmai előkészítés, szervezés és levezetés feladatainak egységesítése volt.

A NATO 2008-ban tartotta az első – azóta is minden évben máshol megrendezett – C-IED-konferenciáját, melyre meghívták a NATO-országok mellett a PfP-, MD- és ICI[6]-tevékenységekben részt vevő országokat, valamint a többi, az afganisztáni műveletekhez hozzájáruló nemzetet is. Az ACT a kezdeti magyar erőfeszítések elismeréseként a 2010-es konferencia megrendezésének jogát Magyarország részére ajánlotta fel. A konferenciát februárban meg is rendezték, szintjét pedig jelzi, hogy a szakmai megnyitót Stephane Abrial tábornok, az ACT parancsnoka tartotta, Egon Ramms tábornok, a JFCB[7] első embere pedig mindhárom napon részt vett a konferencia munkájában.

Ebben az évben merült fel először, hogy a NATO által alkalmazott külsős, szerződtetett szakértőket szövetségi szinten ki kell váltani hivatásos katonák által képviselt szakértelemmel. Az év második felében jelent meg az ACT C-IED képességmonitora[8] és az IPT által összeállított, de a NATO Katonai Tanácsa által jóváhagyott NATO C-IED Action Plan,[9] amely kiemelten kezelte a C-IED-képzés intézményesítését és a nemzetek oktató- és kiképzőállománya keretének kialakítását. A C-IED-munkacsoport elfogadta az MH KKB javaslatát, miszerint a különböző C-IED-tanfolyamok és kiképzési rendezvények befogadásának irányából el kell mozdulni abba

---

5 MH 1. Honvéd Hadihajós és Tűzszerész Ezred (MH 1. HTHE)

6 Partnership for Peace (PfP) – Békepartnerségi egyezmény; Mediterran Dialogue (MD) – Mediterrán Párbeszéd; Istanbul Capabilities Initiative (ICI) – Isztambuli Képességfejlesztési Kezdeményezés.

7 JFCB – Joint Forces Command Brunssum: A NATO Brunssumban települő egyesített hadműveleti szintű parancsnoksága.

8 Kjell-Ove Orderud Skare vezérőrnagy (NOR).

9 NATO C-IED-akcióterv, amely a képességépítés feladatait és műveleti követelményeit határozta meg.

az irányba, hogy egyes tanfolyamokat az NKALO kiképzői állománya oktatóként vezessen le. Ekkor merült fel a C-IED Train the Trainer tanfolyam (T3) NATO-akkreditálásának lehetősége. Ennek megfelelően – a NATO C-IED IPT iránymutatása alapján – az MH KKB szakembereinek előkészítésével és javaslatára a munkacsoport elfogadta az akkreditációs ütemtervet. Az NKALO kiképzői elkezdtek együtt dolgozni a NATO oktatóival a T3-tanfolyamok során, hogy megfelelő jártasságot szerezzenek a tanfolyami tananyag angolul történő oktatásában. Ennek a felkészülési folyamatnak a része volt a két nemzeti PILOT T3-tanfolyam megtartása az ÖHP alárendelt katonai szervezetei részére. A nemzeti tanfolyamok sikere hatására a KKB felajánlotta az ÖHP részére, hogy az NKALO kiképzői tevékenyen részt vesznek a missziós felkészítések elméleti és gyakorlati moduljaiban és egyéb, szakkiképzési feladatokban is. Közben Csobánkán, a KKB gyakorlótér-bázisán elkészült az a C-IED-kabinet és tanteremkomplexum, amely a következő években biztosította a nemzeti és a NATO-tanfolyamok magas színvonalú végrehajtását.

A hazai és a nemzetközi eredmények nem maradtak elismerés nélkül. Ekkorra az MH már komoly előnyhöz jutott a régió többi országához képest; több nemzet még csak el sem kezdett komolyan foglalkozni a robbanóeszközökkel. Az év első harmadában az NTM-I és az NSO[10] megkereséssel fordult a HVK-n keresztül a KKB vezetéséhez, hogy az egyre hatékonyabbá váló T3-tanfolyam alapján az NKALO tervezzen meg és vezessen le egy ismeretbővítő C-IED-tanfolyamot iraki tisztek részére. A tanfolyam szakmailag nem, viszont logisztikailag komoly kihívást jelentett, adódóan a muszlim vallás kulturális és dietetikai követelményeiből – a kurzus sajnos épp Ramadán időszakára esett. A tanfolyam visszhangja itthon tovább növelte a KKB szakmai csoportjának hitelességét, nemzetközi szinten pedig fokozta az MH képességépítési erőfeszítéseinek elismerését. [11]

Az év végére az elkezdett folyamatok tovább bővültek. Az MH befogadta az első, háromhetes WIT-tanfolyamot. A tanfolyam tapasztalatainak feldolgozása során kiderült, hogy ennek a képességnek a kialakítására nemzeti szinten is szükség van, hiszen közvetlenül támogatja a hálózatellenes műveletek képességpillért, de országvédelmi vonatkozásai is vannak. Már ekkor látszott, hogy ez a feladat hosszadalmas lesz, mivel katonai rendőrség hiányában a Belügyminisztérium (rendőrség) bevonása is elengedhetetlen.

2011

2010 és 2011 egyértelműen a nemzeti C-IED-képesség fejlődéséről szólt, ha grafikonnal kellene ábrázolni, mindenképpen felfele ívelő görbét kapnánk.

Az év legfontosabb feladata egyértelműen a T3-tanfolyam számára szükséges NATO-akkreditáció megszerzése volt. Az MH ennek érdekében – a jelentősen szűkülő források ellenére is – sokat tett. A C-IED ekkorra már bekerült a HM képességfejlesztési irányelveibe és a HVKF kiképzési prioritásai közé. Az NKALO kiképzői állománya párokban megkezdte missziós műveleti alkalmazását Afganisztánban, az RC-N[11] C-IED-részlegében. A csaknem kétéves felkészülési periódus meghozta gyümölcsét, amikor a NATO ACT akkreditációs csoportja hivatalosan is „NATO SELECTED" minősítést adományozott a magyarok által szervezett és levezetett T3-tanfolyamnak.[12]

[10] NTM-I: NATO Training Mission Iraq – NATO Iraki Kiképző Misszió, NSO: NATO School Oberammergau – Oberammergaui NATO Iskola.

[11] RC-N: Regional Command North – Afganisztán Északi Régió Parancsnoksága.

[12] Az erről szóló hivatalos okiratot 2012 januárjában vette át Norfolkban Schmidt Imre őrnagy, a C-IED-képességépítés egyik vezető szakembere.

Folytatódott az NKALO kiképzőinek WIT-felkészítése és az MH KKB az Amerikai Egyesült Államok budapesti katonaiattasé-hivatala kezdeményezésére befogadta az USAEUR[13] szervezésében indult AtN[14]-tanfolyamokat is. Ezeket a rendezvényeket eseti jelleggel, csak ebben az évben hajtották végre, mivel volt forrás a finanszírozásukra, később azonban elmaradtak, mert duplikációt jelentettek a NATO ATAC[15]-tanfolyamával, amelyet a JFTC-n[16] hajtottak végre 2010–2012 között.

Az előző évben végrehajtott, iraki tiszteknek levezetett tanfolyam pozitív tapasztalatai alapján az NTM-I – az NSO közreműködésével – ismét felkérte a Magyar Honvédséget egy hasonló tanfolyam végrehajtására. A foglalkozások és a valós biztosítási feladatok eredményességét maga az iraki nagykövet méltatta, aki többször is meglátogatta a tanfolyamot.

2012

Ebben az évben kezdtek először mutatkozni a hanyatlás jelei a képességépítésben. A pozitív tartalmú retorika folyamatosan jelen volt, de az egyik fő célt, miszerint a nemzetközi feladatok farvizén fogjuk kialakítani a C-IED-képesség különböző pilléreit, nem sikerült maradéktalanul végrehajtani. Ennek egyik oka, hogy túlságosan a nemzetközi rendezvényekre és feladatokra összpontosítottunk, miközben a nemzeti képességeink kialakítása háttérbe szorult. Bár a C-IED-képzés intézményesítése megkezdődött és a missziós felkészítés során az NKALO kiképzőcsoportját maguk a kontingensparancsnokok kérték, térségbeli előnyünk lassan, de biztosan elveszni látszott. Ennek okaival a későbbiekben foglalkozom majd, de a fő okok között meg kell említeni a kiképzők utánpótlásának teljes hiányát, a források programozásának (hosszú és rövid távú haderő-fejlesztési tervek) elmaradását, valamint a képesség igen szerény képviseletét a stratégiai és a hadműveleti szinteken. A HM–BM-egyezmény létrejöttének késlekedése a WIT-képesség kialakításának elhúzódását jelentette.

Történtek azonban pozitív irányba ható események is – igaz, hogy ezek is a nemzetközi feladatok körébe tartoztak. 2012 januárjában – csatlakozásunkat követően mintegy három év késéssel – az MH kiküldött egy főt a HVK J5 állományából a C-IED CoE kiképzési részlegébe. Ez mindenképpen fontos lépés volt annak érdekében, hogy közvetlenül is benne legyünk a NATO C-IED szakmai vérkeringésében. Kis mértékben ugyan, de ez lehetőséget biztosít az MH részére, hogy nemzeti érdekeinket is képviselni tudjuk, mivel közvetlenül részt vehetünk a tervezési folyamatokban. A nemzeti jelenlét érezhető volt például a VNCF[17]-projekt elindításakor, mivel időben értesültünk a lehetőségről, és azt sikerült kihasználnunk.

Jelentős sikerként könyvelhető el a 2012 októberében megtartott C-IED CoE SC[18] ülésének fő napirendi pontjában bejelentett NATO WIT VNCF-projekthez történő csatlakozás eseménye. Látni kell, hogy olyan nemzeteket „előztünk be”, mint Franciaország és Hollandia, amelyek vagy teljes, vagy igen komoly részképességekkel rendelkeznek a WIT-feladatok terén. Az a tény, hogy egyes valós biztosítási nehézségek ellenére mégis jönnek

---

13 USAEUR: United States Army Europe – Az Amerikai Egyesült Államok Európában állomásozó erői.

14 AtN: Attack the Network – hálózatellenes műveletek.

15 ATAC: Attack the Network Tactical Awareness Course – Hálózatellenes műveletek harcászati szinten tanfolyam.

16 JFTC: Joint Forces Training Center – Egyesített Erők Kiképző Központja, Bydgoszcz, Lengyelország.

17 VNCF: Voluntary National Contribution Fund – Olyan projekt, amelyben a csatlakozó nemzetek anyagi, humán vagy egyéb erőforrással járulnak hozzá egy célként kitűzött projekt megvalósításához. Ennek előnye, hogy a nemzeti érdek jól érvényesíthető már „mikro”, azaz projekt szinten, így elmaradhat egy sor – az államközi vagy szövetségi szinten megszokott – politikai és bürokratikus procedúra.

18 CoE: Center of Excellence – kiválósági központ; SC: Steering Committee – irányító-ellenőrző testület.

VNCF WIT-tanfolyamok Magyarországra, és hogy az NKALO kiképzőit térítés fejében oktatónak hívják más nemzetek által szervezett WIT-tanfolyamokra, azt bizonyítja, hogy oktatóállományunk elméleti, gyakorlati és nyelvi felkészültsége *valóban* NATO-színvonalú. Ez a program készíti elő saját, nemzeti WIT-képességünk kialakítását is.

Az ORBIS biztonsági cég már 2011-ben felkereste az ACT-t, jelezve, hogy olyan szolgáltatást tud nyújtani a NATO számára, amely az amerikai haderőben már bizonyított. Az ASAT-tanfolyam már igazoltan több életet mentett meg, és szerves részét képezi pl. az amerikai tengerészgyalogság missziós felkészülésének. Az ACT – az eddigi kedvező tapasztalatok hatására – felkérte a Magyar Honvédséget, hogy vállalja el a tanfolyam megszervezését és levezetését. A képzést igen hosszú előkészítő periódus után, a „CSAT 2012 tavasz" gyakorlat keretében szervezték meg 2012 nyarán. Bár a visszhangja igen jó volt és a nemzetközi résztvevők is pozitívan értékelték az elsajátított ismereteket, nem honosodott meg, mivel a Pilot Kurzust követő tanfolyamra nem volt meg a szükséges számú jelentkező. Ettől függetlenül a hazai szakembergárda sikerként könyvelheti el a kezdeményezést, mivel mind az NKALO kiképzői, mind az ÖHP kiképzéssel foglalkozó szakemberei megkapták azokat az ismereteket, amelyeket a jövőben be tudnak építeni szakmai munkájukba.

A jelen érdekei

Az előzőekben figyelemmel kísérhettük azokat a fő irányvonalakat és feladatokat, amelyeket az MH 2008–2012 között C-IED-képességépítés céljából végrehajtott. Látható az is, hogy tevékenységünk súlypontja a harcászati irányban volt és ott is a nemzetközi feladatok voltak a meghatározók. Meggyőződésem, hogy a sikerhez teljes eddigi tevékenységünket át kell tekintenünk, és a fókuszt a nemzeti oldalra célszerű billenteni annak érdekében, hogy a fejlődés – még ha lassú is – kiegyensúlyozott legyen. Mindezt úgy kell tennünk, hogy az eddigi nemzetközi feladatainkat és kötelezettségeinket továbbra is magas színvonalon hajtsuk végre. Minden képességfejlesztési feladatot a továbbiakban is oly módon szükséges programoznunk, hogy a C-IED-képességépítés három pillére világosan azonosítható legyen.

A T3-tanfolyam

Az MH és a KKB egykori sikertörténetének számító NATO-akkreditált T3-tanfolyam jelentős változáson esett át az elmúlt egy évben. Az a folyamat, amely a szövetség országainak lassú afganisztáni kivonását célozza, magával vonja azt is, hogy a műveleti feladatok csökkenésével csökken az igény a C-IED-képzésre is. A képességépítéssel foglalkozó szakmai csoport ezt előre prognosztizálta, ezért is került lényegesen nagyobb hangsúly a WIT- és egyéb más feladatokra. Mindazonáltal fel kell ismernünk azt a tényt, hogy az MH jövőbeni műveleti szerepvállalásától függően az IED-fenyegetés fennmarad, alkalmazkodik és átalakul. A hazánktól távol eső konfliktuszónákban csakúgy, mint a műveleti területektől távol lévő nagyvárosokban, békés, civil környezetben, továbbra is tömegével és sikeresen alkalmazzák az IED-eket,[19] ezért ez a fegyver és az ellenséges hálózati tevékenység folyamatosan a műveleti környezet része marad. Emiatt a saját erők védelmére és a robbanóeszköz semlegesítésére irányuló képzési fajtákat nem szabad megszüntetni.

[19] Legutóbb a bostoni maratoni futóversenyen, 2013. 04. 15-én egy kuktába épített, csapágygolyókkal megtöltött robbanóeszköz okozta három ember halálát és 176 fő sebesülését.

A nemzetközi igények csökkenésére több módon reagálhatunk. A nemzetközi tanfolyamok számát előreláthatóan évi két tanfolyamra kell csökkenteni, viszont a színvonalat (elsősorban az imitáció, alájátszás, fegyverek és az alkalmazott gép- és harcjárművek tekintetében) növelni kell. Az ASAT-képzés több eleme is beilleszthető továbbá a T3-tanfolyam elméleti és gyakorlati képzési anyagába. A jövőt illetően – a nemzetközi igények függvényében – el kell dönteni, hogy a T3-tanfolyamot megtartsuk-e jelenlegi formájában a nemzeti kiképzési igények teljesítésére, vagy az amúgy is célként megfogalmazott intézményesítés keretében elemenként beépítsük a különböző oktatási szintek tananyagába. A T3-tanfolyam megtartásával azonban kiküszöbölhető az egyik jelenlegi legkomolyabb hiányosság: a műveleti területeken szerzett NATO-tapasztalatok érezhetően nem kerülnek be a hazai rendszerbe, ezért feldolgozásuk sem történik meg, tehát a felkészítésbe és a kiképzésbe sem épül be. Az NKALO kiképzői saját műveleti tapasztalataikat mindig megosztják a tanfolyamok során, de ez nem helyettesítheti a szövetségben felhalmozódott tudást és tapasztalatot.

A szituációfelismerés, „látás a harcmezőn" (ASAT) képzés bevezetése

Az egyik legkomolyabb áttörést okozhatja harcászati szinten a proaktív, hálózatellenes műveletek végrehajtásának vonatkozásában az ASAT-képzés bevezetése (meghonosítása, intézményesítése) a NATO-ban, az EU-ban és az MH-ban. Ha röviden definiálni akarnám a képzés lényegét, akkor azt mondanám, hogy ez a tanfolyam megtanítja a műveleti területen feladatot végrehajtó (és vezető) állományt, hogyan lásson a harcmezőn, hogyan tudja megkülönböztetni a fontosat a lényegtelentől, miként érzékelje és értékelje a különböző veszélytípusok fajtáit és vegye észre, ha a kommunikáció során félre akarják vezetni. A kulturális különbözőségek megismerése és a kulturális kulcsok, jelek alkalmazása a tanfolyam alappillérei (úgy gondolom, ez megerősíti az aszimmetriáról írt fejezetben kifejtett gondolatokat). A tanfolyam hat pillére az emberi viselkedés tudományos, bizonyított jelenségein alapul, amelyek ismétlődése egy kialakult mintához (pattern) vezet.

Az ASAT az USA-ban és más országokban[20] a szárazföldi területen kívül már a haditengerészet és a parti őrség részére is folytat képzéseket, de a rendőrség, határőrizeti szervek, repülőtér-biztonság, különleges műveletek és titkosszolgálatok is érdeklődnek e képzési fajta iránt (több helyen már évek óta folynak kiképzési foglalkozások). Az ASAT egyik „oldalága" az ún. IT-SAT[21]-tanfolyam, amely a belső támadások miatt indult 2012-ben, és mind a mai napig elérhető a műveleti területen. Mivel a tanfolyamot az amerikai ORBIS cég jegyzi, egy tíznapos kurzus költsége 100–200 ezer dollár között van, függően a helyszíntől és a végrehajtás körülményeitől. Az MH számára kétségkívül hasznos volna ennek a képzési fajtának a hosszú távú meghonosítása – függően a jövőbeli missziós szerepvállalástól. A NATO P&S és SD koncepciói[22] sikeresen alkalmazhatóak lennének kormányzati szinten is, hiszen a Terrorelhárító Központ, a rendőrség, a katasztrófavédelem, az Alkotmányvédelmi Hivatal, a KNBSZ és az MH összefogásával finanszírozható lenne egy olyan ASAT T3-tanfolyamsorozat, amely magyar kiképzőket és oktatókat készítene fel vegyesen, akik az igényeknek megfelelő fókusszal tartanának tanfolyamot a kormányzati szervek végrehajtó állományának. A képzés sikerét a műveleti területről érkező

[20] Például Új-Zéland, Egyesült Királyság.

[21] Insider Threat Situational Awareness Course – A belső vagy baráti csapatok közé beépült ellenséges erők és tevékenység felismerése. A képzési követelményt az elmúlt időben a „baráti" afgán rendőrök és katonák által szövetséges vagy civil személyeken végrehajtott támadások okozták.

[22] Pooling and Sharing (védelmi képességek csoportosítása és megosztása), Smart Defence („okos védelem") – A NATO és az EU tagországai közös képességfejlesztését célzó kezdeményezések.

jelentések és a hivatalos tapasztalat, visszacsatolás igazolja, ezért több helyen (különleges erők, tengerészgyalogság) a műveleti alkalmazás előtt (kötelező jelleggel) a felkészítés részévé tették.

A C-IED szakmai közössége figyelmét azért keltette fel ez a képzési forma, mert – akárcsak a hálózatellenes műveletek esetében – a proaktív, tudatos cselekvő magatartásra ösztönöz, szemben a számos haderőben – politikai nyomásra és a kontingens mandátuma által meghatározva – bevett reagáló, védelmi – „ha nem teszünk semmit, az legalább biztonságos" – típusú vezérelvvel.

A C-IED-képzés intézményesítése

A 2010-ben megjelent NATO C-IED Akcióterv elérendő célként jelöli meg a szövetség országai számára a C-IED-képzés intézményesítését, azaz beépítését a nemzeti kiképzési, képzési és oktatási rendszerbe. Ahhoz, hogy ez megtörténjen, egy sor feltételnek teljesülnie kell. Elsősorban szükséges rendelkezni azzal a doktrinális háttérrel, amely a teljes további fejlődés elméleti hátterét jelenti. A mi esetünkben ez csak angolul áll rendelkezésre, ami azért baj, mert a végrehajtó szinteken kevesen beszélik úgy a nyelvet, hogy a STANAG-ok[23] maradéktalanul feldolgozhatóak legyenek. Fontos a fő szabályzó dokumentumok lefordítása az egységes magyar szaknyelv kialakítása miatt is. Kritikus eleme ennek a folyamatnak a szakmailag képzett kiképző- és oktatóállomány, amely saját gyakorlati tapasztalatait is be tudja vinni a képzési folyamatba. Ez az állomány az MH vonatkozásában mintegy 15 főre tehető,[24] és ez is különböző képességterületeket takar. A következő lépés annak kidolgozása, hogy az alapkiképzéstől a vezérkari tanfolyam szintjéig hogyan épül fel a C-IED pilléreinek és különböző témáinak az oktatása, mi épüljön be az oktatásba és mi maradjon a tanfolyami képzés keretein belül, mi kerüljön a kiképzési programokba és mi tartozzon inkább a missziós műveleti felkészítés tematikájába. [1, 3]

A fenti követelményrendszer részeivel rendelkezünk, más területeken komoly hiányosságok vannak. A STANAG-ok lefordítása 2008 óta várat magára, pedig minden munkacsoport-ülésen egyetértés született ennek fontosságáról. A képességgel valamilyen formában is foglalkozó szakember azonban angolul feldolgozta a STANAG 2294-et és 2295-öt, valamint a főbb NATO C-IED-publikációkat. Az oktatói állomány továbbképzése folyamatos, de pótlásuk és általában a szakemberképzés egyáltalán nem megoldott, sem a végrehajtó állomány, sem pedig a vezető törzsek szintjén. Ezen éppen a C-IED-terület képzési rendszerbe történő beillesztése segítene, másrészt legalább minimálisan az MH Altiszti Akadémia kiképzőállományának folyamatos bővítése és pótlása, mivel ezek a szakemberek nagyon sokoldalúan képzettek és több területet is le tudnak fedni a képzési oldalon.

A végrehajtásra váró feladatok mellett azért vannak eredmények ezen a területen is. Az MH Altiszti Akadémia szakmai csapata (a STANAG 2294 követelményrendszerének megfelelően) kidolgozta azt a kiképzési tematikát, amely bekerült az MH Alapkiképzési Programjába. A harcászati felkészítés keretein belül a katonák már újoncként megismerik az IED pusztító hatását és azokat a rendszabályokat, amelyeket minden katonának ismernie kell. Az altiszt- és tisztképzés

[23] STANAG: Standardization Agreement – NATO Egységesítési Egyezmény, a szövetségen belüli műveleti, támogatási és logisztikai interoperabilitás elméleti alapját képező doktrínák és egyéb szabványok gyűjteménye. Egy adott STANAG NATO-n belüli bevezetése során minden szövetséges tagállamnak nyilatkoznia kell, hogy az adott kiadvánnyal egyetért és bevezeti-e, és ha igen, akkor milyen nyelven és mértékben.

[24] Az MH 1. HTHE tűzszerészállományát most nem soroltam ide. Foglalkozásokat ez a szakállomány is képes levezetni (elsősorban a harcászati szintű, műveleti végrehajtó állomány részére), viszont egy képzési rendszerben megkívánt rendszerességgel nem alkalmazható.

(BSc, MSc)[25] programjának létrehozása még várat magára, de a felsőfokú (vezérkari) vezetőképző tanfolyam 2012–2013-as évfolyamának már tartottak előadásokat hálózatellenes műveletek témában, jövőre pedig összeáll a teljes program is. A képesség oktatásba történő integrálása jelentősen lecsökkentené a nemzeti tanfolyamok igényét is, hiszen az ismeretek jelenlegi réseit a különböző szinteknek szervezett kurzusokkal próbáljuk kitölteni.

Összességében megállapítható, hogy egy hosszabb távon is működő, műveleti feladatokat közvetlenül támogató C-IED-képesség elengedhetetlen feltétele a képesség oktatásának intézményesítése.

A WIT-képesség kialakítása

A WIT-képesség kialakításának gondolata először 2011-ben fogalmazódott meg az MH KKB szakmai csoportjában. Az ISAF fokozatosan megszüntette a műveleti területen folyó WIT-képzést, azzal érvelve, hogy a katonák felkészítését nem a műveleti, hanem hazai területen kell végrehajtani, még a misszió előtti 4–6 hónapos ciklusban. Ugyanekkor az ISAF határozott műveleti követelményt fogalmazott meg a nemzetek felé a WIT-feladatokkal kapcsolatban. Mivel nagyon kevés nemzet állt a C-IED-képesség fejlettségének azon a fokán, hogy WIT-csoportokat ajánljon fel és működtessen, ezért hamar kiderült, hogy ez is egy kritikus képesség, egy hiányterület. Bár az ISAF 2014-ig kivonja erőinek jelentős részét Afganisztánból, a NATO 2012-ben a szövetség tag- és partnerországai részére meghirdette a WIT VNCF-projektet, hogy a nemzetek egységes követelményrendszer mentén képezzenek WIT-csoportokat.

A hazai WIT-képesség kialakításához elengedhetetlen a KNBSZ,[26] a tűzszerészek, a felderítő csoportfőnökség és a rendőrség bevonása annak érdekében, hogy a csoporton belüli szakmák képviselve legyenek. A WIT-képesség lényege, hogy a fegyveres támadás helyszínelése során talált tárgyi bizonyítékokat összegyűjtsék, majd értékelés és elemzés céljából az arra kialakított laborokba szállítsák. A laborok[27] elemzései és eredményei szövetséges adattárakba kerülnek, ahonnan a hálózatellenes műveletek tervezése előtt a részt vevő országok számára lehívhatóak. Miért van szükségünk egy ilyen, a honvédség szempontjában talán kissé testidegennek tűnő képesség kialakítására? Jövőbeli NATO-szerepvállalásunk esetén azonnal tudunk majd csatlakozni a szövetség hálózatellenes műveleteihez, bekerülve abba az információs és műveleti hálózatba, amelyet ez a tevékenység képvisel. Meg kell említeni azt is, hogy – a jelenlegi ISAF-művelethez hasonlóan – a WIT kritikus képességhiányként jelentkezhet, és ebben az esetben a magyar WIT-csoport műveleti alkalmazásra az erőgeneráláskor felajánlható. Katonai rendőrség hiányában fontos a szoros missziós és műveleti együttműködés a rendőrséggel, ez azonban komoly jogi és szakmai egyeztetések sorát fogja igényelni. Végül, de nem utolsósorban a WIT komoly szerepet játszhat abban, hogy az eddig a műveleti területen összegyűlt tapasztalat legalább egy része valamilyen formában visszakerüljön az MH-hoz, és beépüljön a megelőzésre irányuló képzési formákba. [2]

---

[25] Felsőoktatási kategóriák. BSc: Bachelor of Science (főiskolai diploma). MSc: Master of Science (egyetemi diploma).

[26] Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat.

[27] A WIT-laboroknak három szintje létezik. Az első a műveleti területen lévő, harcászati szintű labor, a fontosabb információk kiszűrésére, szétválogatására. A komolyabb elemzést értékelő anyagok a 2. szintű, egyesített, hadszíntéri laborokba kerülnek. A legkomolyabb bűnügyi képességű, 3. szintű laboratóriumok a mögöttes területen egy vagy több nemzet által működtetettek.

Szakemberképzés – ki foglalkozik a C-IED-feladatrendszerrel az MH-ban?

Az IED- és a komplex eseményeknek a megelőzése, felderítése, a már bekövetkezett veszteségek hatásainak csökkentése és a személyi állomány felkészítése olyan szakemberek felelőssége és feladata, akik tervezik, illetve vezetik a folyó műveleteket. Nem kell egy külön szakmára gondolni, mivel a terület számos más egyéb feladattal és képességgel is határos, illetve átfedésben van (felderítés, hadművelet, kiképzés, tervezés, erők megóvása, műszakiak-tűzszerészek), ezért sokkal inkább azokat a beosztásokat és munkaköröket kell beazonosítani, amelyeknek az a feladata, hogy egy művelet, egy missziós szerepvállalás esetén a feladatok, a térség, a fenyegetettség C-IED-aspektusait vizsgálják. Számomra sokáig a CIMIC-résképesség fejlődése volt példaértékű, de a realitások inkább abba az irányba mutatnak, hogy nem egy központ vagy – a már meglévő számos mellett – egy újabb szervezet, hanem az ismeretek, munkakörök és felelősségek szintenkénti elosztása lesz a megoldás kulcsa.

Jelen pillanatban a C-IED szakmai képviselete igen gyenge mind stratégiai, mind hadműveleti szinten, mivel a felelősségek és a feladatok nincsenek beazonosítva, a képességfejlesztés pedig nem rendelkezik programmal (kivéve a tűzszerészeket). Harcászati szinten az alegységeknél folyó kiképzés tapasztalati módszerrel, a végrehajtott missziók és a tanfolyamot végzett állomány iránymutatása mellett folynak – elsősorban a missziós felkészülés időszakában. Komolyan, szakmailag is felkészült szakemberek elsősorban az MH AA és a HTHE állományában találhatók, de az ő erejüket felemészti a felkészítés, a gyakorlati végrehajtás mindennapos feladatrendszere. A koordinációs és döntés-előkészítési feladatokkal az MH C-IED stratégiai munkacsoport foglalkozik, de az elmúlt három év tapasztalata azt mutatja, hogy a munkacsoport a rövid távú feladatok megoldása során sikeres igazán. Hogyan működhetne olajozottan úgy a rendszer, hogy *megőrizzük előnyünket a térségben és a HM irányelveinek megfelelően valóban a térség vezető országává váljunk?* Az alábbiakban megfogalmazott javaslatok talán kicsit közelebb visznek egy hosszabb távon is működőképes, hatékony megoldáshoz – figyelembe véve napjaink realitásait és az egyre szűkülő anyagi és humán erőforrásokat.

Az MH AA az NKALO kiképzőállományán kívül semmilyen olyan szervvel nem rendelkezik, amely a nemzetközi koordinációs feladatokat egy dandár jogállású szervezet szintjén kezelné, így ezek a feladatok, szakmai javaslatok, véleményezések nem készülhetnek el a kívánt módon. Sajnos az MH AA nem rendelkezik kiképzési főnökséggel, hadműveleti főnöksége is jóval kisebb, mint azt egy oktatással, képzéssel és kiképzéssel foglalkozó, dandár jogállású szervezet feladatai indokolnák.[28] Az MH AA a C-IED-képesség szakmai, képző és kiképző központjaként definiálható. Az MH ÖHP kiképzési igénye alapján tervezi, szervezi és végrehajtja az igényelt missziós és szakfelkészítési foglalkozásokat, nemzeti és nemzetközi tanfolyamokat, teljesíti, illetve vezeti az MH C-IED-vonatkozású nemzetközi szerepvállalásait.[29] *Az MH AA NKALO és törzsének állománytábla-bővítése nélkül a képesség nem fejlődhet, a jelenlegi szinten stagnálni fog, mivel a személyi állomány (két fő folyamatos műveleti rotációjával) elérte azt a leterheltséget, amelyet folyamatosan, megfelelő minőségben biztosítani tud!* Vizsgáljuk meg, mely szervezetek tevékenysége elengedhetetlen minimálisan a közép- és hosszú távú sikerhez.

ÖHP: Éves szinten tervezi a C-IED-del kapcsolatos kiképzési igényt alárendelt katonai szervezetei részére, és azt a HVK J7 csoportfőnökségen keresztül az MH AA részére meg-

[28] Az MH AA törzsét összehasonlítva az MH Ludovika Zászlóalj törzsével az említett aránytalanságok azonnal megfigyelhetők.

[29] NATO WIT VNCF-projekt.

küldi. A G2 és a G3 főnökségeken kijelölik a kapcsolattartó szakembereket, akik legalább évente ismeretbővítő tanfolyamokon vesznek részt. Az ÖHP törzsgyakorlásai és gyakorlatai IED-veszélyes környezetben történnek oly módon, hogy ez a tevékenység már a tervezés szerves részét képezi. A C-IED-kiképzésért és -képességfejlesztésért felelős személyek feladatai munkaköri leírásaikban rögzítettek. Az ÖHP rendelkezik adatbázissal arról, hogy az alárendelt katonai szervezeteknél kik vettek részt képzéseken, tanfolyamokon, és hogy ezeknek a személyeknek az ismeretei szinten legyenek tartva. Cél, hogy a C-IED-kiképzés feladatai beépüljenek a szakkiképzési feladatok közé.

HVK J2: A KNBSZ-szel együttműködve tevékeny részt vállal a hálózatellenes műveletek felderítő és tervezési vonatkozású feladatainak végrehajtásából, előadókat biztosít az MH AA által szervezett törzstiszti tanfolyamokra. Részt vesz a WIT-képesség kialakításában és fenntartásában.

HVK J3: Meghatározza, hogy a C-IED hadműveleti követelményei hogyan jelenjenek meg a katonai szervezetek képességei között a STANAG 2294-nek megfelelően. Összefogja a képességépítés feladatait a HVK szintjén.

HVK J5: A C-IED-képességfejlesztés tervezhető elemeit beilleszti a rövid és hosszú távú tervekbe. A csoportfőnökség folyamatosan figyeli a fejlesztés ütemét NATO/EU-felajánlásainknak megfelelően. Megosztja az MH NÖK és a C-IED CoE releváns információit a többi szereplővel.

HVK J7: Az ÖHP szakmai igényeinek és a nemzetközi felajánlásoknak megfelelően (az MH AA inputja alapján) tervezi a C-IED-kiképzési rendezvények erőforrásigényét a GYKRP-ben. Javaslatot tesz a HVK J1 felé a kiképzőállomány pótlására vonatkozó intézkedések megtételére.

NKE: Folyamatosan pontosít az MH AA-val, a HVK J3-mal és a HVK J7-tel annak érdekében, hogy a tisztképzés tananyaga mindig a NATO pontosított doktrinális elveit és műveleti tapasztalatait tartalmazza.

Amint látható, a képesség építése és fenntartása sokszereplős feladat az MH-n belül akkor, ha nincs erre külön kijelölt szervezet, mint más országokban. Gyakran hallottam több kollégától, hogy a C-IED is „csak egy feladat számunkra a sok közül”. Ez igaz, de ne felejtsük el, hogy idáig a legnagyobb veszteséget is az IED okozta – és jövőbeli műveleti ambíciószintünk függvényében okozhatja a továbbiakban is!

A jövő lehetőségei

Szép példája volt a szövetséges erőforrások felhasználásának nemzeti jelenlétünk a NATO egyik, akkor kulcsfontosságú területén.[30] A szövetségtől hazahozott minden lehetőséggel nő az MH műveleti képessége. Már akkor úgy terveztük, hogy a hazai képességet a nemzetközi feladatok farvizén fogjuk megvalósítani. Ez eddig többé-kevésbé működött, ugyanakkor nemzeti limitációink miatt nemzetközi irányban folyamatosan lényegesen jobban teljesítünk. A oktató- és kiképzőállomány, valamint a szakemberek létszáma határt szab a további fejlődésnek, ezért meg kell vizsgálni azt, hová tudjuk bekötni a C-IED-feladatokat úgy, hogy azok már meglévő rendszereket, felajánlásokat erősítsenek.

[30] Ha nincs megfelelő képviseletünk 2008-ban az ACT-ben, akkor ma az itthon meglévő lehetőségeknek töredéke sem állna rendelkezésre. Legalább ilyen fontos volt az, hogy az itthoni szakemberek és vezetők közül többen megértették a feladat jelentőségét és támogatni kezdték azt.

NATO/EU-képességfelajánlás

Első komolyabb erőfeszítésünk a NATO VNCF WIT-projektbe történő bekerülés volt. Ez a kísérlet eddigi teljesítményünknek köszönhetően jól sikerült. Ebben az esetben a NATO és az MH célja ugyanaz volt: WIT-oktatók képzése a későbbi műveleti feladatokra szerveződő WIT-csoportokhoz.

Amennyiben a C-IED-képességépítés terén elért eredményeinket tovább szeretnénk növelni, akkor valódi, de reális kihívást jelent szakembereink szövetséges műveleti környezetben történő megmérettetése. Következő lépésként felajánlható egy önálló C-IED-képesség egy már meglévő keretet erősítendő, mint az NRF, az EUBG vagy a V4-harccsoport.[31] Egy egyéni C-IED-törzsbeosztás, C-IED FP-részleg vagy egy WIT-csoport nagyságrendileg olcsóbb, mint egy harcoló (lövész-) alegység, ugyanakkor hasonló értéket képviselhet, mivel különleges képzettséget és tapasztalatot igényel. A WIT már most kritikus képesség a NATO-ban, egy team pedig csak négy főből áll! Végső esetben a WIT-csoport akár szövetséges partnerekkel közösen is felajánlható, különösen akkor, ha hosszabb lefolyású művelet prognosztizálható, azaz több váltási ciklussal kell számolni. Bármilyen típusú C-IED-képesség jól kombinálható a jól felkészített tűzszerész-csoportjainkkal.

Komoly realitása lehet egy ASAT T3-tanfolyam megszervezésének is, mégpedig kormányzati szinten. A cél egy olyan oktatóközösség (pool) kialakítása, amelyben részt vesz az MH, a TEK, a rendőrség, a KNBSZ és a polgári titkosszolgálatok kijelölt oktatóállománya – annak érdekében, hogy a szervezetek különböző jellegű tapasztalatait és tudását integrálva kaphassa meg például egy műveletet tervező és vezető állomány –, akár nemzeti, akár nemzetközi feladatról legyen szó.

Összefoglalás

„Arma virumque cano…" [25], azaz fegyvert és vitézt énekelek, mert az MH-nak most mindkettőre égető szüksége lenne a gazdasági recesszió és az elmúlt évtizedek fejlesztéseinek elmaradása által generált állapot miatt. A 2014-et követő Resolute Support művelet komoly kihívás elé állítja a NATO nemzeteit. A szövetséges erők kivonása Irakból (és a kivonás közben elszenvedett veszteség mértéke) szinte azonnal, már 2011-ben bizonyította, hogy a konfliktus és az erőszak egyes formái nem feltétlenül csökkennek, sőt növekedhetnek a „megszálló erők" távozásával. Afganisztáni további és egyéb jövőbeni műveleti szerepvállalásunk során tényező lesz az IED, ami mára már beépült a műveleti környezetbe. A C-IED-del foglalkozó hazai szakmai közösség feladata, hogy olyan javaslatokkal lássa el a döntés-előkészítőket és a döntéshozókat, amelyek által (a C-IED-képesség erősítésével) a katonáink ellen végrehajtott támadások megelőzhetők, illetve a veszteségeink csökkenthetők.

Látva műveleteink és a napi élet realitásait, a C-IED-képesség építésekor olyan ambíciókat kell kitűznünk, amelyek mind műveleti szerepvállalásunkat, mind pedig országvédelmi feladatainkat erősítik. A NATO és a szövetséges nemzetek kollektív tudásközpontjai komoly tapasztalatok és projektek tárházai, ahhoz azonban, hogy ezekből profitálhassunk, jelen kell lennünk és minimálisan invesztálnunk kell a számunkra fontos projektekbe! Olyan kezdeményezésekben kell részt vennünk, amelyek a NATO/EU által támogatottak, ugyanakkor erősítik saját harci és gyorsreagáló képességeinket, hiszen úgy tűnik, hogy egyes képességeinket

[31] NRF: NATO Response Force – NATO reagáló erők, EUBG: European Union Battle Group – Európai Unió harccsoport, V4: A Visegrádi Együttműködés országainak tervezett közös kontingense.

továbbra is csak a nemzetközi feladatok farvizén tudjuk fejleszteni. Sokkal többet tehetünk a kormányzati szférában is. Látható, hogy a rendőrség, a TEK és a polgári titkosszolgálatok arányaiban még mindig lényegesen nagyobb költségvetéssel rendelkeznek, mint az MH. Az IED elleni tevékenység olyan feladat, ahol a belbiztonsági, terrorelhárító és műveleti feladatok összekapcsolódhatnak. Az ország védelmi és reagálóképességének fejlesztése érdekében végrehajtott képzések és kiképzési feladatok, majd később egy közös műveleti szerepvállalás minden kormányzati szereplőt erősítene, míg a költségek eloszlanának. A kollektív tudás és tapasztalat birtoklása minden szervezet érdeke, és az MH itt olyan részt vihet a közös asztalhoz, amivel az IED terén csak ő rendelkezik: hiteles, harctéri műveleti tapasztalatot.

(Vége)

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. STANAG 2295 AJP 3.15 NATO C-IED Doctrine 1. kiadás (2008)
2. STANAG 2295 AJP 3.15 NATO C/IED Doctrine 2. kiadás (2011)
3. STANAG 2294 C-IED Training Standards 1. kiadás (2009)
4. AAP-6 NATO Glossary of Terms and Definitions (2008)
5. AJP 3.14 Allied Joint Doctrine for Force Protection (2007)
6. Roger Trinquier: *A French View on Counterinsurgency.* Pall Mall Press Ltd., London W.I, England, 1964.
7. Niall Ferguson: *A világ háborúja.* Scolar Kft., 2012.
8. Porkoláb Imre: *Aszimmetrikus hadviselés: Az ortodox és gerilla hadikultúra összecsapása.* Konferenciaanyag, 2006.
9. Dr. Robert F. Baumann: *Russian-Soviet Unconventional Wars in the Caucasus, Central Asia and Afghanistan.* Leavenworth Papers Nr.20 Combat Studies Institute, US Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas 1993.
10. Samuel P. Huntington: *Guerrilla Warfare in Theory and Policy.* New York: The Free Press, 1962.
11. Schmidt Imre őrnagy: *Az IED (Nem Hagyományos Módon Előállított és Alkalmazott Robbanóeszköz) mint műveleti környezet hatása a Magyar Honvédség missziós szerepvállalására.* NKE-diplomamunka, 2012. LAKV 5932.
12. http://icasualties.org/OEF/Index.aspx (Letöltve: 2013. 04. 30.)
13. http://www.un.org/en/peacekeeping/fatalities/documents/stats_2.pdf (Letöltve: 2013. 04. 30.)
14. MTI-közlemény, 2004. június 23. http://index.hu/belfold/hirek/183325/ (Letöltve: 2013. 05. 01.)
15. http://www.origo.hu/itthon/20040623eltemettek.html (Letöltve: 2013. 01. 20.)
16. http://nol.hu/archivum/archiv-489006 (Letöltve: 2013. 02. 11.)
17. NATO ACT C-IED Integrált Projekt Team nem hivatalos értékelése.
18. http://kosakaroly.hu/panteon/p_nagy-richard.html (Letöltve: 2013. 01. 07.)
19. http://www.un.org/Depts/mine/UNDocs/ban_trty.htm (Letöltve: 2013. 03. 01.)
20. Fábián Sándor őrnagy: *Alternatív védelmi stratégia „kis" államoknak (tanulmány, kéziratban).*
21. http://www.forces.gc.ca/site/commun/ml-fe/images/articles/fullSize/12-30-12b.jpg (Letöltve: 2011. 01. 20.)
22. http://www.inertproducts.com/inc/sdetail/5317 (Letöltve: 2013. 05. 01.)
23. https://www.jieddo.mil/index.aspx (Letöltve: 2013. 04. 30.)
24. Prof. Eric Poliquin, NATO ACT. Fordította: a szerző.
25. Vergilius: *Aeneis.* http://www.thelatinlibrary.com/vergil/aen1.shtml (Letöltve: 2013. 05. 01.)

Bokros Tünde Ibolya:

AZ ASZIMMETRIKUS HADVISELÉS FELDERÍTÉSKÖZPONTÚ MŰVELETE – A COIN

Napjaink katonai műveletei egyre komplexebb, árnyaltabb képet mutatnak, a válságkezelő műveletek keretében nemcsak a katonák feladatai bővülnek, hanem az azok ellátásához kapcsolódó követelmények rendszere is. Az aszimmetrikus hadviselés napjaink fegyveres konfliktusainak domináns formájaként jellemezhető, amelynek egyik kihívása a felkelések és az azokkal járó erőszakos törekvések megfékezése. A felkelés elleni műveletek (COIN)[1] végrehajtása dinamikus együttműködést igényel az azokban részt vevő szereplőktől. Ennek bemutatására törekszem, kiemelve a katonai felderítés hangsúlyos szerepét.

A hadviselés új formái

A hadviselés sokkal inkább újszerűnek vagy újra felfedezettnek, semmint újnak mondható módozatai az új típusú fenyegetésekre és veszélyforrások kialakulására válaszul születtek meg. A világháborúkat követően a hagyományos fegyveres küzdelem mindinkább háttérbe szorult; helyette a helyi háborúk kezdtek általánossá válni, melyek a hidegháború során egymással szemben álló két szuperhatalom ellentéteinek kivetüléseit testesítették meg, azok ideológiai jellemzőinek megjelenésével. A hidegháború termelte ki a legtöbb nem hagyományos hadviseléssel foglalkozó tudományos munkát; fokozottabb figyelmet kaptak a felkelők és a gerilla-harcmodort alkalmazó ellenfelek stratégiájának feltárására irányuló elgondolások. Megjelent a negyedik generációs (4GW)[2] hadviselés elmélete, amelynek főbb jellemzői közé sorolható a háború és a béke közötti határvonal elmosódása, a harcmezők meghatározhatatlansága, az irreguláris hadviselési mód, a civil és a katona közötti különbségek elhalványulása, a társadalom egészét érintő megmozdulások, valamint a lélektani és az információs műveletek felé való elmozdulás. A 4GW tekintetében hangsúlyos, hogy alapját főként az ideológia és a vallás határozza meg.[3] Somkuti Bálint értekezésében olvasható az a megállapítás, amely szerint a 4GW legnagyobb újdonsága az, hogy résztvevőit elsősorban nem állami szereplők alkotják,[4] aminek következtében az ellenük való fellépés pusztán katonai eszközökkel nem megvalósítható.[5] Mivel az ellenfél igyekszik bázisát kiterjeszteni, erős propagandát is folytat a médián keresztül, amely alátámasztja azt a hipotézist, hogy ez az új típusú hadviselés erősen információfüggő; meghatározó benne a társadalomra gyakorolt tömegtájékoztatás és annak véleményformáló ereje, tehát lényegét tekintve a hadviselés lélektani aspektusaira helyeződik fokozottabb hangsúly.

---

1 Counter-insurgency.
2 Fourth generation war.
3 Szabados János mk. alezredes, i. m. 20.
4 Somkuti Bálint, i. m. 42–46.
5 A generációk tekintetében megjegyzendő, hogy azok nem különülnek el egymástól éles határvonalakkal, sokkal inkább egymásból következnek. Somkuti a negyedik generációt a harmadik újraértelmezéseként képzeli el. Lásd: Somkuti, i. m. 44.

Korunk hadviselésének megrajzolásához érdemes alaposabban megvizsgálni az aszimmetria fogalmát. Biztonságpolitikai és katonai szakértői körökben gyakran használt fogalomról van szó, amelynek pontos meghatározására éppúgy nincs egyetlen nemzetközileg elfogadott definíció, mint a negyedik generációs hadviselés esetében sem. Szabados János alezredes e kérdéskörben írt tanulmányával összhangban azt állapíthatjuk meg, hogy az aszimmetrikus hadviselés a fenyegetések, a végrehajtott műveletek (vagy műveleti típusok), a hadikultúra és a műveletekre fordított költségek tekintetében fejeződik ki, bonyolítva a gyengék kontra erősek egyszerű egyenletét. Osztom a David L. Buffaloe-tól idézett, a cikkben legpontosabb (és egyben a legszélesebb) értelmezésként bemutatott definíciót: „… az aszimmetrikus hadviselés egy lakosságközpontú hadviselés, amely egy katonailag fölényben lévő hatalom és egy vagy több hátrányban lévő között zajlik…”[6] Az aszimmetrikus fenyegetések körébe nem csak a felkelések/lázadások sorolhatók, hanem a terrorizmus, az információs műveletek és egyéb bomlasztó tevékenységek is. Bár az aszimmetrikus hadviselés nem teljesen új jelenség,[7] fontosnak tartom elkülöníteni a reguláris erők között fennálló erők és eljárások tekintetében vett aszimmetriát a modern hadviselésben jelentkező reguláris és irreguláris harcmodort alkalmazók között létezőtől. Utóbbira jellemző, hogy „nem költséges, hanem egyszerű eszközökkel és módszerekkel” (gyakran önfeláldozó módon, öngyilkos merényletek formájában) hajtanak végre rajtaütésszerű akciókat.[8] A gneisenaui (August Gneisenau porosz tábornok, 1760–1831) stratégia felfogása szerinti tér-idő-erő, illetve az utóbbi időben hozzárendelt információs tényezők az aszimmetrikus hadviselésben meghatározóak. A tér maga a műveleti környezet, beleértve annak fizikai és humán terét. Az ezekről szerzett pontos információk meghatározóak a katonai művelet sikerének kivívásához. A korunkra jellemző válságkezelő, békefenntartó műveletek esetében a beavatkozó fél alapvetően hátrányban van az ellenféllel szemben, ezért számára az adott viszonyokra történő felkészülés és a szükséges előismeretek megszerzése kiemelt jelentőséggel bír.

Az erőtényezőt alapvetően két kategória szerint tartom felmérhetőnek: az alkalmazott erőszak (ideértve annak intenzitását) és az alkalmazott eljárások, továbbá az erőszakot alkalmazók (eljárásaikat befolyásoló tényezők, például jogi szabályozók, nemzeti korlátozások) közötti aszimmetria mentén.

Az időtényező az aszimmetrikus hadviselésre jellemző elhúzódó jelleget foglalja magában, de akár egy váratlan támadást is jellemezhet, például a kibertérben. Ezeken kívül a felhasznált erők kiképzésében fellelhető időintervallumbeli eltérések is ide sorolhatók.

Az információs elem végeredményben valamennyi területet felöleli, olyan értelemben, hogy valamennyi tényezőről szükséges pontos és megbízható információkat szerezni.

A lázadás vagy a felkelés tehát az aszimmetrikus fenyegetések egyikeként határozható meg; tovább elemezve pedig az indirekt hadviselés irreguláris formájaként kategorizálható. Forgács Balázs főhadnagy értekezésében részletezi az irreguláris eszközrendszert alkalmazó gerilla típusú fegyveres konfliktusok jellemzőit, amelyeket lényegében a mai értelemben vett lázadók/felkelők harcmodorával egyenértékűnek tekinti. A gerilla-hadviselés alapvetően a nemzeti ellenállási mozgalmakból fejlődött ki, nevezhető partizánháborúnak is.[9] A gerillahar-

---

[6] Szabados János mk. alezredes, i. m. 22.

[7] Az aszimmetrikus hadviselés nem teljesen új jelenség. A történelem során például már az 1415-ös agincourt-i csatánál is megfigyelhető volt, amikor az angol gyalogos katonák speciális íjaikkal („longbow”) felfegyverkezve vereséget mértek a páncélozott francia lovasságra. Richard Norton-Taylor: Asymmetric warfare. http://www.theguardian.com/world/2001/oct/03/afghanistan.socialsciences (Letöltés: 2013. 10. 27.)

[8] Dr. Resperger István ezredes, i. m. 210.

[9] Forgács Balázs főhadnagy, i. m. 96.

cosok célja a fennálló politikai hatalom megdöntése, irreguláris harcmodor alkalmazásával. Kitűnő példát nyújt az első világháborúból Thomas Edward Lawrence, ismertebb nevén Arábiai Lawrence, aki a törökök elleni arab felkelés vezetőjeként vált híressé. Taktikái között szerepelt a gerillaháborúra jellemző kifárasztás, a folyamatos rajtaütés, az ellenség harci moráljának megtörése, valamint a propaganda alkalmazása. Érdekesség, hogy Lawrence a brit hírszerzés embere volt, akit azért küldtek ki az Arab-félszigetre 1916-ban, hogy összekötőként tevékenykedjen az angol érdekek előmozdításáért.[10] Évekig tanulmányozta az arab kultúrát és történelmet, aminek köszönhetően kitűnő érzékkel ösztönözte együttműködésre az egymással laza szövetségben álló arab törzseket, továbbá a lakosság bizalmát is sikeresen el tudta nyerni a hadszíntéren.[11] A későbbiekben látni fogjuk, hogy a lakosság kultúrájának és szokásainak a megismerése alapvető követelményként jelentkezik, mert így lényegében bizalom építhető ki a beavatkozó katonai erők és a helyi polgárok között napjaink katonai műveleteiben, különösképpen a felkelés elleni műveletekben (COIN).

Napjaink konfliktusait a globalizáció, a technológiai fejlődés, az urbanizáció és az extrémizmus befolyásolja, melyek a XXI. századi hadviselést is meghatározzák. A gyakran szélsőséges ideológiát hirdető, irreguláris módon harcoló, az elnyomó rendszer vagy a hatalmat gyakorló rezsim ellen szerveződő felkelők és az eszközeikben nem válogató, civileket egyaránt megcélzó, tehát már a terror eszközét is alkalmazó, politikailag motivált csoportok új fenyegetésként jelentkeztek a globális (vagy kollektív) biztonságot fenyegető kihívások sorában. A NATO új Stratégiai Koncepciója (2010)[12] biztonsági környezetet részletező fejezetében szerepelteti a terrorizmust mint a NATO-tagországok állampolgárait fenyegető veszélyforrások egyikét, illetve kiemeli a szélsőséges csoportok növekvő mértékű megjelenését. Ebben a vonatkozásban a dokumentum felhívja a figyelmet a modern technológiákkal járó veszélyekre is. Jól látható tehát, hogy a lázadók és a terroristák által alkalmazott módszerek elleni küzdelem egyike korunk biztonság- és védelempolitikája kiemelten kezelendő területeinek. (Ugyan az USA stratégiai szintű dokumentumai és harcszabályzatai a felkelők és a terroristák között egyáltalán nem vagy csak csekély mértékben tesznek különbséget, a motivációik és a céljaik eléréséhez alkalmazott eszközeik tekintetében azonban nem tehető egyenlőségjel a két csoportosulás közé.)

Bár a felkelés/lázadás és az azt leküzdő ellentevékenység főként a 2001. szeptember 11. utáni terrorcselekmények kapcsán került be a köztudatba, a jelenség valójában már jóval régebb óta létezik, sőt egyidős magával a hadviseléssel. Kezdeti pontként mégis a XX. század elejét tekinthetjük,[13] ugyanis ettől kezdve kezdtek viszonylag általánossá válni a felkelések. Az Amerikai Egyesült Államok történelmében ez a Fülöp-szigeteki lázadással indult, majd folytatódott a második világháború kommunizmusellenes törekvéseivel. A XX. század közepére a nemzeti nacionalizmus transznacionális forradalmi mozgalmakat indított el. Ahogy a hidegháború a Szovjetunió széthullásával véget ért, a nacionalizmus felerősödött, hiszen a nagyhatalmi nyomás megszűnt; hatalmi vákuum keletkezett, amely új államok feltűnését ösztönözte. A függetlenedési törekvések mellé olyan ideológiák társultak, melyek a vallási és az etnikai identitások szélsőséges formáit viselik magukon. Az 1990-es években, Koszovóban kezdődött albán függetlenségi harc a szerbek és az albán kisebbség egyre radikálisabb nyílt összecsapásait eredményezte, kiegészülve az UÇK fegyveres me-

---

10 Arábiai Lawrence, i. m.

11 Arábiai Lawrence halála, i. m.

12 Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation, Lisbon, 2010. november 19–20., i. m. 11.

13 FM 3-24, i. m. 1–15.

rényleteivel, amelyek valóban humánkatasztrófa veszélyével fenyegettek.[14] Az etnikai alapon végrehajtott mészárlások mielőbbi megfékezése érdekében az ENSZ határozatait követően a NATO közbelépett, egyúttal nemzetközi kézbe utalva a rendezés feladatát. Itt látható az a lényeges momentum, amikor egy alapvetően belbiztonsági probléma nemzetközivé válik, bevonva a nemzetközi közösség több államát, elindítva a békefolyamatot.

A XXI. századra a felkelés (mint a fennálló kormányzó hatóság ellen tevékenykedő szervezett csoportosulás) némileg megváltozott arcát mutatja: forradalmi célok az egész világra kiterjedően is megjelennek. (Az USA felkelőknek tekinti például az al-Kaida terrorszervezetet is, amely az általa favorizált iszlám világ kiterjesztéséért folytat harcot a nyugati világ ellen. Mindezek eredményeként a szélsőséges érzületű terrorista csoportok képezik a jelenlegi lázadás elleni műveletek legfőbb célcsoportját, amely műveleteknek – nem meglepő módon – az USA az első számú vezetője.) Stratégiai szintű dokumentumokban már globális COIN-ról beszélnek, tekintettel arra, hogy a felkelők motivációi, eszközei és kommunikációs lehetőségeik is globalizálódtak. Ennek megfelelően megindult a felkelés elleni műveletek – azok hatékonyságának elemzése révén történő – optimalizálása. Az Amerikai Egyesült Államok Védelmi Minisztériuma 2011 februárjában kiadta a COIN kihívásairól készült jelentését,[15] amelyben felhívják a figyelmet arra, hogy az irreguláris hadviselés és a felkelők tevékenysége továbbra is tartós fenyegetést jelent a regionális stabilitásra nézve. A konvencionális háborúval ellentétben az irreguláris hadviselés rugalmas kezelési módokat igényel, amely módok között a hírszerzés, a megfigyelés és a felderítés (ISR)[16] együttesének alkalmazása nyújthat hatékony megoldást. Az ISR-nek a COIN-műveletekben betöltött szerepét a későbbiekben részletezem.

„Among the people" – a polgárok között

Hivatalos definíció szerint a felkelés elleni műveletek átfogó civil és katonai erőfeszítések a felkelők legyőzése és az alapvető panaszok kezelése érdekében. A COIN-doktrínában többek között meghatározták a COIN-erők feladatrendszerét; a dokumentum választ ad arra, hogy a COIN-műveletek sikeressége miért függ jelentős mértékben az információktól, és miért jellemezhetjük felderítésközpontú beavatkozásként.

A COIN-műveletben részt vevő katonai komponens fő feladata, a lakosság védelmén túl, biztosítani a befogadó nemzet (HN)[17] hatóságai, szervei számára a hatékony beavatkozás képességét, valamint felderíteni (detektálni) a felkelőket és elfogni vagy – közvetlen támadást alkalmazva – likvidálni őket. Mindezek mellett a lakosság fölötti kontrollt lehetővé tevő intézkedések megtétele is feladatukhoz kapcsolódik, kerülve az indokolatlan ellenőrzéseket, korlátozásokat.[18] Összességében a felkelés elleni tevékenység legmeghatározóbb célja, hogy politikai, katonai, gazdasági, szociális, infrastrukturális és információs területeken hajtsanak végre olyan tevékenységeket, melyekkel a HN kormányának legitimitása erősödik.[19] Ahhoz tehát, hogy tartós és önfenntartó béke alakulhasson ki, politikai, gazdasági és katonai területeken egyaránt beavatkozásra van szükség, a katonai és a nem katonai szereplők

---

14 Gazdag Ferenc, i. m. 371–373.

15 Report of the Defence Science Board Task Force on Defence Intelligence: Counterinsurgency (COIN) Intelligence Surveillance, and Reconnaisance (ISR) Operations, i. m.

16 AAP-06 (Edition 2013), NATO Standardization Agency (NSA) 2013, 2-C-16, i. m.

17 Host Nation.

18 Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency (COIN) – AJP - 3.4.4, 2011. február 4. – 0353.

19 Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency (COIN) – AJP - 3.4.4, 2011. február 4. – 0110.

együttműködésén keresztül. Korunk komplex fenyegetéseire, így a felkelők tevékenységeire is, csak összetett módon lehet hatékonyan reagálni. Már nem elegendő pusztán katonai erők és eszközök felhasználása, hanem azt kiegészítve alkalmazni kell a különböző diplomáciai, gazdasági és információs eszközök adta lehetőségeket is. Mivel a konfliktusban szemben álló felek többségében már nem állam és állam körére szűkülnek, hanem kiegészültek nem állami szereplők részvételével, ezért szükség van egy, a teljes műveleti környezetet, illetve az abban érintett NATO-szövetséges államokat átfogó stratégiára. Mindezek hatására alakították ki az úgynevezett „Comprehensive Approach", vagyis átfogó megközelítés szemléletét, amely a műveleti területen tevékenységet folytató valamennyi multinacionális és nemzeti szereplő, kormányzati és nem kormányzati szervezet (NGO) együttműködésén alapul, és amelynek csak egy része a katonai szerepvállalás. A közös erőfeszítéseken (Unity of Effort) és a közös célokon (Unity of Purpose) keresztül megvalósuló együttműködés a biztonsági dimenzióban feladatot ellátó katonai komponensre is vonatkozik.

Sokrétű feladataiból adódóan a COIN egyszerre tekinthető stabilizációs, támadó és védekező műveletnek.[20] A legfőbb törekvés a művelet során az, hogy minden lehetséges módszerrel elkülönítsék a felkelőket a lakosságtól és valamilyen módon megosztottságot gerjesszenek a lázadó csoportok között. Az izoláció megtörténhet fizikai, gazdasági és pszichológiai dimenziókban.[21] E módszerek között alkalmazzák a katonai erőt.

COIN-műveletre kiváló példát nyújt Dél-Vietnam amerikai szárazföldi csapatok általi megszállása 1965-ben. A gerillacsoportok (Vietkong) visszaszorítására több próbálkozás is született. A CIA bevonásával helyiekből verbuvált önkéntes fegyvereseket képeztek ki, hogy segítségükkel megtisztítsák a gerilláktól a falvakat, illetve biztosítsák azok védelmét, belső rendjét. (Az úgynevezett olajfolt-stratégia szerint haladtak egyik falutól a másikig, maga a program pedig az *irreguláris civil védelmi csoportok* – CIDG – néven működött.[22]) A program a kezdeti sikerek ellenére leépült, miután a speciális egységeket áthelyezték. Hasonló megoldást alakítottak ki egyébként Afganisztánban is, ahol 2010-től Arbaki néven ismertté vált önvédelmi erő alakult szövetségi, de főként amerikai felügyelet alatt.[23]

További párhuzam fedezhető fel az Afganisztánban létrehozott Tartományi Újjáépítési Csoportok (PRT)[24] és az 1967-es vietnami CORDS-program (Civil Operations and Revolutionary Development Support) között. Az utóbbi tulajdonképpen a kormány támogatottságának kiszélesítését kívánta elérni azzal, hogy életkörülményeket javító intézkedéseket igyekezett megvalósítani. Minden tartományban felállítottak egy CORDS-irodát, amely lényegében a civil-katonai programokért felelt; ezek mellett *mobil tanácsadó csoportokat* (MAT)[25] alakítottak, melyek tagjai a tartományi vezetők mellett képezték ki a félkatonai alakulatokat.[26] Ezek a példák a felkelők fizikai leválasztását szemléltetik. Mint látható, a COIN során alkalmazott módszerek nemigen változtak, inkább csak újragondolták azokat.

---

[20] FM 3-24, i. m. 1–106.

[21] Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency (COIN) – AJP - 3.4.4, 2011. február 4. – 0356.

[22] Erdős Attila, i. m. 10.

[23] Dr. Boldizsár Gábor ezredes, i. m. 5.

[24] Provincial Reconstruction Team.

[25] Mobile Advisory Team.

[26] Dale Andrade and Lt. Colonel James H. Willbanks, i. m. 14.

„Learn and adopt" – Megérteni és adaptálni

Belátható, hogy a hadszínteret, vagyis a hadműveletek környezetét képező fizikai teret egyre bonyolultabb fizikai és lélektani aspektusok határozzák meg. Basil Liddell Hart Stratégia című művében az előbb említett két tényező jelenlétét, egymásra hatását felismerve jutott el a közvetett megközelítés koncepciójához, amelynek alapvető tézise az, hogy a fizikai szférát erősen áthatják a pszichológiai tényezők. Hart a lélektani aspektusok figyelembevételét a szemben álló haderőre alkalmazza, ám a XXI. században az ellenfél sokkal inkább a társadalomból válik ki, vagy abba ágyazódva jelenik meg; éppen ezért a hangsúly áthelyeződött a humán térre. Tehát nélkülözhetetlenné vált a humán szféra lélektani (motivációs, szociális, kulturális) vetületeinek feltérképezése és megismerése, hogy azokat aztán a leghatékonyabb módon felhasználva a politika által kitűzött végcél elérhetővé váljon.

A lázadók elleni fellépés akkor hatékony, ha a művelet résztvevői előbb képesek megismerni a környezetben végbemenő változásokat és a megszerzett tudást adaptálni tudják saját rendszerükbe. Az a fél tehát, amelyik gyorsabban képes alkalmazkodni az új kihívásokhoz, képes megragadni a kezdeményezést is, általa pedig az irányítást a műveleti környezet fölött.

Számos kihívással kell megküzdenie a műveleti területre érkező katonának, nem pusztán a fizikai környezetben jelentkező extrém körülmények – mint például az emberi szervezetnek szokatlan klimatikus viszonyok –, hanem a humán tér tekintetében is, hiszen az ellenfél is ugyanezen környezeti szférában működik. A művelet szempontjából a legmeghatározóbb feladat, hogy a felkelők bonyolult kapcsolati hálózatokat alakítsanak ki környezetükben, aminek köszönhetően teljesen integrálódhatnak a társadalmi élet vérkeringésébe. Éppen ez okból elsődleges feladat feltárni a lakosság és a felkelők viszonyát az adott területen. A szemben álló fél (a katona szemszögéből) tehát nem izoláltan, a civil társadalomból kiválva jelenik meg a „harcmezőn" (ami lényegében már nem körülhatárolható), hanem éppen a lakosságba ágyazódva, onnan támogatáshoz jutva, a környezetbe olvadva végzi erodáló tevékenységét. Kapcsolati tőkéjüket felhasználva a lázadók képesek mind anyagi, mind személyi erőforrásokhoz jutni. Anyagi források megszerzése érdekében nem ritkán – kihasználva a gyenge lábakon álló rendfenntartó képesség nyújtotta előnyöket – szervezett bűnözői csoportokkal alakítanak ki kapcsolatokat.[27] A bűnözés ilyen módon történő erősítése adott műveleti területen megkívánja a katonák és a helyi rendőri erők közötti szoros együttműködést.

A felkelőket – megjelenési formájuk függvényében – több csoportba oszthatjuk. Megállapíthatjuk, hogy nem létezik két egyforma típusú felkelői csoport, ám működési jellemzőiket alapul véve felfedezhetők hasonlóságok közöttük. Lakossági támogatás nélkül egy extrémista csoport sem képes siker elérésére. Kivételt képeznek ez alól a „városi terroristák", akik független sejtes szerveződésük révén nem igénylik a széles körű helyi támogatottságot. Számukra a szoros családi, vallási, politikai vagy szociális alapon szerveződő csoportok jelentik a támogató bázist. Az ilyen típusú szerveződések felderítése is sokkal nehezebb.

Felkelői csoportok szerveződhetnek erős identitás köré is, például vallási, etnikai, törzsi hovatartozás szerint, amely esetben gyakran katonai erővel kiegészülve jelentkeznek. Megjelenési formája lehet konspiratív is, ám ez esetben masszív biztonsági erők kiépítésére és tömegtámogatásra szorul. Ezeken kívül gyakori, hogy a felkelők elhúzódó konfliktusok, polgárháborúk mögé bújva jelennek meg, maguk mellé állítva az elégedetlenkedő tömeget.[28]

[27] FM 3-24, i. m. 1–56.
[28] FM 3-24, i. m. 1–25.

A felkelők további jellemzője, hogy alkalmazott taktikáik között terrorcselekmények és gerilla típusú akciók szerepelnek, melyeket a fennálló rezsim meggyengítése érdekében követnek el. Éppen ezért a COIN-műveletek esetében igen kényes területet képez a saját erők védelme (FP),[29] hiszen mindamellett, hogy tevékenységük végzésekor a civil lakosság biztonságát is szavatolni kell, fel kell készülniük az olyan váratlan támadásokra is, mint az öngyilkos merényletek vagy egyéb rajtaütések, akár vállról indítható páncéltörő gránátvetővel. Afganisztánban, majd Irakban is kedvelt módszerré vált az improvizált robbanóeszközök (IED)[30] alkalmazása, melyeket út szélén helyeznek el, vagy gépjárműbe rejtenek, majd hoznak működésbe. Gyakran a detonációt követő zűrzavart kihasználva és kivárva a helyszínre érkező mentési munkálatokat végző egységeket, újabb robbantást hajtanak végre, vagy rejtett lesállásokról kézifegyverekkel támadják meg a helyszínen tartózkodókat.

Alkalmazkodási képességükről számos eset tanúskodik. Szintén Irakkal és Afganisztánnal kapcsolatos példa, hogy napjainkban a kivezényelt NATO-katonák ellen egyre több, úgynevezett belső támadást (insider attack) hajtanak végre a felkelők, akik egyenruhát öltve olvadnak be környezetükbe, majd hajtanak végre támadást saját bajtársuk ellen. (Gyakori, hogy a hadsereg vagy a rendőrség kötelékében szolgáló személyt rákényszerítik egy ilyen típusú támadás végrehajtására.) Egy felmérés szerint Afganisztánban 2013. szeptember 21. óta legkevesebb öt ilyen támadásról számolt be a sajtó.[31] A The Long War Journal internetes folyóirat pedig arról cikkezett, hogy mára a tálib felkelők stratégiájának kulcsfontosságú elemévé lépett elő ez a taktika,[32] amit a 2012 óta tapasztalható növekvő számadatok is alátámasztanak.

Információszerzés mint a COIN egy pillére

Bár az információszerzés képességének jelentősége a konvencionális hadviselésben is fennállt, megállapíthatjuk, hogy napjaink katonai műveleteiben még nagyobb intenzitással jelentkezik. Felkelés elleni műveletek esetében az információk begyűjtése és elemzése a hagyományos háborúkhoz hasonlóan a siker kivívásának alapkövetelménye, ám rendszerszemléletű megközelítése főként az utóbbi időkben bizonyult elengedhetetlen feltételnek; nem beszélve az információk rendszerezésére, tárolására szolgáló adatbázisok létrehozásáról, folyamatos bővítéséről és rejtett megosztásáról.

Mivel napjainkban lényegében többnemzeti műveletek keretében (válságkezelő műveletek) történnek katonai jellegű beavatkozások, az információk megosztása kulcsfontosságúvá vált. A közösen szerepet vállaló nemzetek együttműködése ennek hiányában nem lehet sikeres, ezért mind a katonai, mind a rendőri erőkre, valamint a helyi kormányzati szolgálatokra és hatóságokra kiterjedően biztosítani kell a szabad információáramlást, az átfogó megközelítés szellemében. Ehhez kapcsolódóan meg kell jegyezni, hogy a műveleti környezethez tartozó nem kormányzati szervezetek (NGO)[33] birtokába jutott információk lehívása és integrálása a meglévő rendszerekbe a hatékony információkezelés szintén nem elhanyagolható momentuma. Fontos kiemelni továbbá, hogy a COIN-műveletek információigénye elsősorban a helyi lakosságra irányul, melynek oka a felkelők lokalizációjában

[29] Force Protection.

[30] Improvised Explosive Device.

[31] Insider attacks, i. m.

[32] The Long War Journal, http://www.longwarjournal.org/archives/2012/10/insider_attacks_cont.php (Letöltés: 2013. 10. 30.)

[33] Non-governmental Organization.

keresendő. Ez azt is jelenti, hogy a ma háborúiban az ellenségről a helyi lakosokra tolódott át a hangsúly, a COIN-műveleteket pedig nem pusztán a lakosság közegében, hanem a lakosságért vívják. A felkelők igyekeznek kiépíteni saját hálózatukat, melynek megakadályozása vagy megnehezítése, illetve felderítése csak komplex információszerző munkával vihető véghez. A COIN-harcszabályzat nagyon szemléletesen „vak bokszoláshoz" hasonlítja a jó hírszerző tevékenység nélküli műveleteket, amelyek a láthatatlan ellenfélre próbálnak ütéseket mérni.[34]

Az ellentevékenység csak akkor lehet sikeres, ha a műveleti környezetet részletekbe menően feltérképezik. A parancsnok és a hadműveleti tervezők számára lényeges, hogy megismerjék a helyi kultúrát, az értékeket, a vallási szokásokat, a döntéshozatali mechanizmusokat, beleértve a felkelőcsoportok nézeteit és értékrendszerét. Mindehhez a felderítés eszközére van szükségük, amelyet azt követően az elemzőmunka során értékelnek, rendeznek átlátható struktúrába. COIN-tevékenység során lényegében minden abban részt vevő katona folytat információszerzést, tehát egyszerre információgyűjtők és -fogyasztók is egyben. Ebből következik, hogy a hírszerzés, felderítés iránya ez esetben nem felülről lefelé, hanem sokkal inkább alulról felfelé írható le. Mind harcászati, mind hadműveleti szinten jelen van, szerepe van a hadművelet előkészítésében, a misszió műveleti környezetének elemzésében. Utóbbihoz kapcsolódik maga a társadalom, a szociális struktúra, a kultúra, a nyelv, a hatalom és a hatóság, valamint a motivációra vonatkozó tényezők tartalmi feltérképezése.[35]

A műveleti környezeteket különböző elméleti metódusok mentén értelmezhetjük. Az egyik ilyen szempontrendszer tizenegy szűrőt vesz számításba:[36]

- Az állam környezete és stabilitása
- Regionális és globális kapcsolatok
- Gazdaság
- Szociológiai demográfia
- Információ
- Fizikai környezet
- Technológia
- Külső szervezetek
- Nemzeti akarat
- Idő
- Katonai képességek

A műveleti környezet megértését az egyes kategóriákba gyűjtött adatok segítik, melyek egymással összefüggnek, ám különböző jelentőséggel bírhatnak. A változók tartalma különböző az adott hadszíntérnek megfelelően, vagyis minden műveleti környezet más.

A HUMINT szerepe a COIN szívek és elmék megnyeréséért folytatott küzdelmében

A COIN-műveletek célja a „szívek és az elmék megnyerése", amelyet a társadalom mély megismerésén keresztül vihet sikerre. Itt fontos még rögzíteni azt, hogy bár a COIN tevékenységének szerves része a harci tevékenység, mégsem kifejezetten támadásközpontú művelet. McChrystal tábornok az afganisztáni hadszíntér tekintetében feszegette azt a kérdést, hogy hosszú távon mit eredményez a felkelőcsoportok néhány tagjának likvidálása.

[34] FM 3-24, i. m. 1–26.
[35] FM 3-24, i. m. 3–19.
[36] FM 7-100, i. m.

Egyszerű matematikai számítással magyarázta elméletét, amely szerint egy tíz főt számláló felkelőcsoportból két fő likvidálása nyolc másikat hagy maga után, akik később könnyedén találnak önként jelentkezőt az akció megbosszulására. Abban az esetben, ha a COIN-művelet valamilyen oknál fogva civil áldozatokkal járt együtt, a felkelők toborzása még nagyobb sikerrel fog folyni. Tehát két halál több újoncot fog eredményezni az ellenfél soraiban.[37] A COIN műveleteire tehát hatványozottan igaz, hogy az erő alkalmazása könnyen visszaüthet, ezért a kivezényelt erők mellé megfelelő hírszerzést/felderítést kell rendelni. Az erőszakos katonai beavatkozást mindig körültekintően szükséges végrehajtani, mert ellenkező esetben a lázadók nyernek legitimációt ügyüknek. (Mártírhalált hirdetve az ellenség propagandája hamar támogatottságra talál.)

A felkelők elleni hatékony programok kidolgozásához olyan információkra van szükség, melyek feltárják a felkelés kiváltó okait és azt, hogy mi késztetheti az embereket a csatlakozásra. A humán felderítők pontosan e célból végzik szakfeladatukat – gyakran a különleges műveleti erőkkel együttműködve – a műveleti területen. A humán felderítés (HUMINT)[38] olyan harcászati hírszerző tevékenység, amelyet speciálisan képzett katonai állomány végez; feladata, hogy személyektől és vonatkozó dokumentációikból, valamint a média forrásaiból merítve azonosítsa be a célcsoportot képező elemeket, szándékokat, azok összetételét, erejét, taktikáját, felszerelését és képességeit.[39] Ez a személyközpontú megközelítés a hidegháború technikai hírszerzését váltotta fel, mivel rájöttek arra, hogy a hatékony hírszerzésnek – a változó feltételekhez igazodva – a megismerésen kell alapulnia, még pontosabban az ember megértésén.[40] A humán felderítést jelenleg a legfontosabb és a legmegbízhatóbb felderítési típusnak tekintjük.[41] Ahogy már korábban említettem, a COIN-műveletekben a hírszerzés hatékonysága dönti el, hogy a művelet sikerre jut vagy sem. Egy többéves tapasztalattal rendelkező felderítőtiszt elmondása szerint a hasznos adatok nyolcvan százaléka nem hagyományos hírszerzésből származik.[42] Mit is értünk ez alatt? Azon információk összességét, melyek elősegítik a lakosság körülményeinek mélyebb megértését, többek között antropológiai, történelmi, társadalom-földrajzi, egészségügyi, oktatási és egyéb viselkedési adatok összegyűjtése révén. A HUMINT ebbe a folyamatba ellenőrző funkciójával kapcsolódik be: minden műveleti területről – katonák által – behozott információt egyéni kapcsolatok útján ellenőriznek. Ezenkívül feladata többek között, hogy kapcsolatot tartson fenn a fogadó ország tisztviselőivel és szövetségeseivel; információkat csaljon ki kiválasztott forrásoktól; kérdezze ki a saját erőket, a szövetségeseket, valamint a polgári személyzetet; hallgassa ki a fogvatartottakat, a hadifoglyokat.[43]

A HUMINT-munkát végzők speciális eljárásmódokat alkalmaznak az információk begyűjtése céljából, melyek ugyanakkor szigorú nemzeti korlátozások (NATCAV)[44] keretei között végezhetőek el. COIN vonatkozásában a hírszerzés nagyobb mértékben épül az egyénektől begyűjtött információkra a lakossággal való közvetlen kapcsolatteremtésen keresztül, mint más műveletek esetében, ezért a nyelvismeret elengedhetetlen feltétele a feladatok sikeres végrehajtásának.

[37] Stanley A. McChrystal and Michael T. Hall, i. m.
[38] Human Intelligence.
[39] FM 2-22.3, i. m. 1–4.
[40] David C. Gompert, i. m. 50.
[41] Várhalmi A. Miklós, i. m. 57.
[42] Report of the Defence Science Board Task Force on Defence Intelligence: Counterinsurgency (COIN) Intelligence Surveillance, and Reconnaisance (ISR) Operations, i. m. 63.
[43] FM 2-22.3, i. m. 1–5.
[44] National Caveat.

A humán felderítés tehát személyeket használ a szükséges információs igény kielégítésére, különböző adatgyűjtési módszerek alkalmazásával, passzív és aktív formában[45] egyaránt. A HUMINT adatgyűjtési módszerei: taktikai kikérdezés; szűrés; kihallgatás; vallatás; összekötő munka; humán alapú műveletek; DOCEX (dokumentumokból történő információszerzés); CEE[46]-műveletek (ellenséges berendezés/felszerelés megszerzésére irányuló műveletek).[47]

A kihallgatás és a vallatás a HUMINT-doktrínában meghatározott körülmények szerint folytatható le; a fogvatartottakkal való emberséges bánásmódot a Genfi Egyezmények betartatásával teremtik meg. Korlátozásokra már csak azért is szükség van, hogy hatalommal és erővel történő visszaélésekre ne kerülhessen sor, hiszen azok a beavatkozó erők jelenlétét, vagyis a teljes művelet legitimitását is megkérdőjelezhetik, amennyiben az emberi méltóság súlyos megsértésére fény derül.[48]

A műveleti területen élő társadalom megosztott, hiszen minden ember, illetve embercsoport különféle érdekeket képvisel és igyekszik érvényesíteni, ennek megfelelően pedig különböző súllyal jelennek meg a műveleti területen. A HUMINT felderítési módszereit alkalmazóknak ezért ebből a halmazból különös érzékenységgel kell tudniuk kiszűrni a releváns információkkal rendelkező potenciális forrásokat. Fel kell készülniük a megtévesztésre is, vagyis arra, hogy a forrás hamis információkkal igyekszik saját érdekét előremozdítani, vagy éppen a COIN-műveletben tevékenykedőket megzavarni. Utóbbi azon okból is veszélyes, mert könnyen tévútra terelheti a valósnak hitt közlésre reagáló COIN-erőket, amely a teljes műveletre negatív visszacsatolást eredményezhet a lakosság részéről. Mint látható, a humán felderítőtisztek munkája több szálon fut; tevékenységük során számos kockázati tényezővel kell számolniuk.

A HUMINT a „szem és a fül" a terepen; tulajdonképpen korai előrejelző rendszerként a felkelők aktivitásának nyomon követését szolgálja. Fontos, hogy ezt a tevékenységét nem egyedül végzi, hanem a műveletben szerepet vállaló valamennyi katona közreműködésével. A műveleti környezet és az emberi tényezők elemzéséhez több szervezeti egység is hozzájárul, nevezetesen a lélektani műveleti (PSYOPS),[49] a civil-katonai együttműködési (CIMIC)[50] és az információs műveleteket végző (INFOOPS)[51] csoportok.

A PSYOPS célja, hogy befolyásolja az ellenség akaratát, erősítse a baráti közösségek fennmaradását és elősegítse a semleges csoportok megnyerését; feladata tehát a felkelők izolálása a már említett pszichológiai dimenzióban. A CIMIC munkája révén végrehajtott infrastrukturális fejlesztések és egyéb, a helyi lakosságot támogató, életkörülményeiket javító tevékenységek hozzájárulnak a kivezényelt erők elfogadottságának növeléséhez, valamint a PSYOPS számára pozitív üzenetek közvetítéséhez nyújtanak valós alapot. Ezenkívül a CIMIC-állomány építi ki a helyi hatóságokkal és civil szervezetekkel, a nem kormányzati szervezetekkel, ügynökségekkel a kapcsolatot, valamint maga is végez információs tevékenységet azáltal, hogy szoros kapcsolatot épít ki a lakossággal. Az általuk megismert hírek, információk a felderítőfőnökség számára is hasznosak lehetnek, ezért az együttműködés ez

[45] FM 3-24, i. m. 3–130.
[46] Captured Enemy Equipment.
[47] FM 2-22.3, i. m., Part 1.
[48] George W. Bush elnöksége idején komoly kritikák kereszttüzébe került, amikor a Hamdan kontra Rumsfeld-ügy kapcsán a CIA kihallgatási programja is előtérbe került. Az általuk alkalmazható vallatási technikák listáján a vízbe fojtást imitáló vallatás is szerepelt, amit alkalmaztak is Abu Zubaida, az al-Kaida szövetségese ellen. George W. Bush, i. m. 212–225.
[49] Psychological Operations.
[50] Civil-Military Cooperation.
[51] Information Operations.

esetben is egy jól kialakított rendszer alapján valósul meg közöttük. Az INFOOPS ugyancsak a felderítőfőnökséggel egyeztet; a beérkezett információkról visszajelzést küld, illetve a főnökség felderítőtámogatást biztosít az INFOOPS-nak.[52]

Rövid kitekintő. Az olyan műveleti környezetben, mint amilyen Afganisztán, a parancsnok számára nélkülözhetetlen a napi szintű, aktuális biztonsági helyzetről begyűjtött információk megismerése annak érdekében, hogy feladatszabáskor a döntését a lehető legkörültekintőbben legyen képes meghozni. Magyarország 2006. október 1-jétől 2013 márciusáig vett részt az afganisztáni PRT-misszióban. Az állomány feladatai teljesítésekor járőrtevékenységet folytatott, kapcsolatot tartott a helyi lakossággal és a műveleti területen tevékenykedő segélyszervezetekkel, NGO-kkal, továbbá humanitárius és újjáépítési feladatokat látott el.[53] A magyar tábor közel volt a lakott területekhez, a kivezényelt erők így napi kapcsolatban álltak a helyi közösséggel, és a váratlan támadások veszélye pedig folyamatosan fennállt, ezért minden feladatvégrehajtás alapos előtervezési munkát igényelt. (Itt vetődik fel az a dilemma is, hogy hol húzható meg a határ a saját csapataink védelmének biztosítása és a lakosság bizalmának megnyerését célzó lépések között.)

Az információ áramlását tekintve a kétirányúság megvalósult: a HUMINT-tisztek informálták a parancsnokot, miközben a CIMIC-csoport (a humán tér szereplőivel való szoros együttműködés, kapcsolattartás révén) pedig adott esetben tájékoztatta a felderítőfőnökséget.

A személyek által végzett felderítésen kívül további technikai módszerek együttes alkalmazása teszi teljessé a COIN-műveletek során jelentkező kihívások leküzdését, melyek a következők: rádióelektronikai felderítés (SIGINT); távközlési hírszerzés (COMINT); nyílt forrású hírszerzés (OSINT); képi felderítés (IMINT); technikai hírszerzés; technikai jelfelderítés (MASINT); térinformatikai hírszerzés (GEOINT), és egyéb hírszerzéshez kapcsolódó tevékenységek: cél kizsákmányolása (TAREX) és dokumentumok kizsákmányolása (DOCEX).[54]

Utóbbi kettő a HUMINT számára általában nagy mennyiségű hasznos adattal szolgál. Ugyanígy a mobiltelefonok és a számítógépek tartalmazhatnak még kritikus információkat az elemzők számára, mivel ezek segíthetnek felfedni a felkelőcsoport szervezetét, képességeit és szándékait. A már említett hírszerzés, megfigyelés és felderítés (ISR) rendszere ezeket a módszereket tömbösíti, hozzájárulva a COIN teljes körű információs kiszolgálásához.

A felderítők által összegyűjtött információkat elemzési eszközök alkalmazásával teszik kezelhetőbbé, hogy a kulcskérdésekre világos válaszokat legyenek képesek adni. Az így előállított átfogó elemzések rávilágíthatnak a felkelők: 1. szervezetére; 2. vezetésére; 3. szervezetének legfontosabb csomópontjaira; 4. megjelenésére, képességeire és motivációira; 5. támogató bázisára; 6. lakossághoz fűződő kapcsolataira.[55]

Következtetések

A XXI. századot jellemző műveleti környezet több szempontból teremtett új kihívásokat a szolgálatot teljesítő katonák számára. Legtöbbször többnemzeti kötelékekben, meghatározott mandátum és harceljárás szabályainak megfelelően kell végrehajtaniuk feladataikat,

52 Szilágyi Csaba ezredes, i. m. 128.

53 Bokros Tünde Ibolya, i. m. 149–157.

54 A rövidítések kibontása: Signals Intelligence, Communications Intelligence, Open Source Intelligence, Image Intelligence, Measurement and Signature Intelligence, Geospatial Intelligence, Target Exploitation, Document Exploitation.

55 FM 3-24, i. m. 3–168.

ráadásul mindezt az ellenség saját közegében. Korunk hadviselésére jellemző aszimmetria ezen a szinten is megjelenik, hiszen maga az ellenfél eleve előnyben van a beavatkozó katonával szemben. Egyrészt a katona új közegbe kerül, adott esetben teljesen más kultúrával, történelmi múlttal, hagyományokkal és gondolkodásmóddal rendelkező környezetben kell helytállnia, sőt, elnyernie a lakosság bizalmát, hiszen a felkelés elleni műveletek esetében erre fektetik a legnagyobb hangsúlyt: elvágni a lázadókat a támogatói bázisuktól. A saját környezetében tevékenykedő ellenfél ezzel szemben már jól kialakított kapcsolati hálóval, anyagi háttérrel és támogatói közösséggel rendelkezik. Másrészt, amennyiben az ellenség terrorista, úgy megjegyzendő, hogy cselekvéseit semmilyen nemzetközi jogi norma vagy egyéb szabályozó nem korlátozza, míg a katonának a mandátum, a ROE,[56] a SOFA[57] és egyéb nemzeti megkötések figyelembevételével kell eljárnia. Ez szintén előnyt jelent az erőszakos eszközöket alkalmazó, szélsőséges csoportok számára. Mindebből következik, hogy annak az erőnek, amely bevonul az ellenséges területre, fel kell készülnie a várható körülményekre, majd alkalmazkodnia szükséges a folyamatosan változó műveleti környezethez, hogy válaszlépéseit megfelelő módon kivitelezve kedvező feltételeket teremtsen a kitűzött politikai végcél eléréséhez.

A védelmi szférában dolgozó tisztviselők felismerték azt a tényt, hogy a humán felderítést semmilyen más módszer nem helyettesítheti a COIN-műveletekben. Ám azt is belátták, hogy teljes eredményt önmagában nem, csak további információszerző módszerekkel kiegészülve érhet el.[58] Ahhoz, hogy a felkelők belső szervezeti működéséről pontos információkat sikerüljön szerezni, minden COIN-szereplőnek érzékelőként kell funkcionálnia. A műveleti területen a HUMINT-erőknek szorosan együtt kell működniük a fogadó nemzet tisztviselőivel, hatóságaival, a saját erőkhöz tartozó katonákkal, a civil-katonai együttműködést és a lélektani műveleteket megvalósító katonai egységekkel, valamint az NGO-kkal és természetesen a lakossággal. A COIN-műveletnek teljes egészében át kell látnia a műveleti környezetet meghatározó nem állami szereplők tevékenységét és mozgásterét, ezen kívül hozzá kell járulnia a közbiztonság és a kormány hatalmának erősítéséhez, amit különböző programokkal érhet el, a lakosság megszólításán keresztül.

Mindent egybevetve: a COIN sikeressége a naprakész és megbízható információk függvénye, amely a saját csapatok megóvása szempontjából is jelentős fontossággal bír. Ebben a humán felderítés szerepe továbbra is meghatározó, mindamellett, hogy a nyílt forrásokból származó információszerzés is páratlan a COIN-műveletek számára szükséges adatbázisok feltöltése tekintetében.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Szabados János mk. alezredes: *Az aszimmetrikus hadviselésről.* Honvédségi Szemle, 2008/3., 20–25.

Dr. Resperger István ezredes: *Kis háborúk nagy hatással. A XXI. század fegyveres konfliktusai, a terrorizmus és az aszimmetrikus hadviselés jellemzői.* In: Felderítő Szemle, XII. évf. 1. sz., 2013. szeptember–október, 210.

Somkuti Bálint: *A 4. generációs hadviselés.* http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2009/2009_2/2009_2_hm_somkuti_balint_42_51.pdf (Letöltés: 2013. 10. 27.)

[56] Rules of Engagement – Harcérintkezés szabályai.

[57] Status of Forces Agreement – Fegyveres Erők Státusának Egyezménye.

[58] David C. Gompert, i. m. 42.

Richard Norton-Taylor: *Asymmetric warfare.* http://www.theguardian.com/world/2001/oct/03/afghanistan.socialsciences (Letöltés: 2013. 10. 27.)

Forgács Balázs főhadnagy: *Napjaink hadikultúrái (A hadviselés elmélete és fejlődési tendenciái a modern korban).* PhD-értekezés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009.

Arábiai Lawrence, http://www.mult-kor.hu/cikk.php?id=9832 (Letöltés: 2013. 10. 27.) Arábiai Lawrence halála. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1935_majus _19_arabiai_lawrence_halala/ (Letöltés: 2013. 10. 27.)

Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation, Lisbon (2010. november 19–20.) http://www.nato.int/strategic-concept/pdf/Strat_Concept_web_en.pdf (Letöltés: 2013. 10. 28.)

Gazdag Ferenc: *Biztonságpolitikai tanulmányok.* Biztonságpolitika, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011. ISBN: 978 615 5057 23 6

Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency (COIN) – AJP - 3.4.4. (2011. február 4.) FM 3-24, Counterinsurgency, Washington D.C. (2006. december.)

Report of the Defence Science Board Task Force on Defence Intelligence: Counterinsurgency (COIN) Intelligence Surveillance, and Reconnaisance (ISR) Operations. Washington D.C. (2011. február)

AAP-06 (Edition 2013), NATO Standardization Agency (NSA) 2013, 2-C-16 http://nsa.nato.int/nsa/zPublic/ap/aap6/AAP-6.pdf (Letöltés: 2014. 02. 09.)

Erdős Attila: *Modern hadviselés a vietnami háborúban.* http://www.grotius.hu/doc/pub/QALUMH/2011_158_erdos_attila_modern_hadviseles_a_vietnami_haboruban.pdf (Letöltés: 2014. 02. 09.)

Dr. Boldizsár Gábor ezredes: *A magyar PRT humán környezete.* In: Hadtudományi Szemle, 2012. V. évf. 1–2. sz.

Dale Andrade and Lt. Colonel James H. Willbanks: *CORDS/Phoenix Counterinsurgency Lessons from Vietnam for the Future.* http://smallwarsjournal.com/documents/milreviewmarch2.pdf (Letöltés: 2014. 02. 09.)

David C. Gompert: *Heads we win, National Defence Research Institute.* Rand Corporation (2007), ISBN 978-0-8330-4021-3, ix. (Summary)

Insider attacks. http://www.cbc.ca/news/world/afghan-insider-attack-on-foreign-troops-kills-1-in-kabul-1.2253086 (Letöltés: 2013. 10. 30.)

Lisa Lundquist: *Insider attack continues in Uruzgan and Helmand.* In: The Long War Journal, http://www.longwarjournal.org/archives/2012/10/insider_attacks_cont.php (Letöltés: 2013. 10. 30.)

Stanley A. McChrystal and Michael T. Hall: *ISAF Commander's Counterinsurgency Guidance, Kabul, Afghanistan: International Security Assistance Force/U.S. Forces – Afghanistan.* (2009. augusztus) http://www.nato.int/isaf/docu/official_texts/counterinsurgency_guidance.pdf (Letöltés: 2013. 10. 30.)

FM 2-22.3, Human intelligence collector operations, Washington D.C. (2006. szeptember)

FM 7-100, Opposing Force Operations, 2004. december, VII.

Várhalmi A. Miklós: *A hírszerzés-felderítés szerepe és jelentősége a XXI. századi Európai Unió számára.* http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2009/2009_1/2009_1_nr_varhalmi_miklos_51_59.pdf (Letöltés: 2013. 10. 30.)

George W. Bush: *Döntési helyzetek.* Budapest, Ulpius-ház Könykiadó, 2010. ISBN: 978 963 254 394 9

Szilágyi Csaba ezredes: *Információs műveletek (INFOOPS).* In: Sereg Szemle, Különszám, 125–132. ISSN: 2060-3924

Bokros Tünde Ibolya: *Civil-katonai kapcsolatok jelene a béketámogató műveletek alakulásának tükrében.* http://epa.oszk.hu/02400/02463/00013/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2012_3-4_149-157.pdf (Letöltés: 2014. 02. 09.)